

16+

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 12 (5322) 28 сакавіка 2025 г.

ISSN 0024-4686

Урачыстасць нашага адзінства

«Заступаючы на пасаду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, урачыста клянуся верна служыць народу Рэспублікі Беларусь, паважаць і ахоўваць правы і свабоды чалавека і грамадзяніна, захоўваць і абараняць Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь, свята і добрасумленна выконваць ускладзеныя на мяне высокія абавязкі».

Выбраны Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь афіцыйна заступіў на пасаду

Гісторыя суверэннай Беларусі папоўнілася яшчэ адной знакавай падзеяй — цырымонія заступлення на пасаду зноў выбранага Прэзідэнта Беларусі прайшла ў Палацы Незалежнасці. Гэтую падзею разам са сваім лідарам пражыла ўся краіна. Аляксандр Лукашэнка прыехаў на інаўгурацыю па двух галоўных сталічных праспектах — Незалежнасці і Пераможцаў. Картэж беларускага лідара на вуліцах горада цёпла сустракалі мінчане і госці сталіцы.

Цырымонія інаўгурацыі прайшла ў Палацы Незалежнасці ў знакамітай, самай вялікай у краіне Зале ўрачыстых цырымоній. На свае вочы яе ўбачылі 1100 чалавек запрошаных, у тэле- і інтэрнэт-трансляцыях — уся краіна.

Цырыманія прадуманы да дробязей, і кожны элемент мае значэнне. Пачалася цырымонія з унясення Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь і штандара Прэзідэнта. Дарэчы, важаць гэтыя сімвалы каля 25 кілаграмаў, таму на служачых Роты ганаровай варты ляжыць асабліва адказнасць ва ўсіх сэнсах. Не менш ганарова і адказна ўносіць у Залу ўрачыстых цырымоній Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь. Гэта таксама вельмі важны элемент цырымоніі.

Працяг на стар. 2—3 ►

Урачыстасць

Аляксандра Лукашэнку ў зале су-стракалі авацыямі. Цырымонію інаўгурацыі Прэзідэнта адкрыў старшыня Цэнтральнай выбарчай камісіі Ігар Карпенка:

«У гэты ўрачысты дзень Цэнтральная выбарчая камісія Рэспублікі Беларусь аб'яўляе, што воляй народа Беларусі Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь выбраны Аляксандр Рыгоравіч Лукашэнка. Выбаршчыкі Беларусі прынялі адказнае рашэнне, аддаўшы свае галасы за Аляксандра Рыгоравіча ва ўмовах свабодных і дэмакратычных выбараў».

У адпаведнасці з артыкулам 83 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, паклаўшы правую руку на Канстытуцыю, Аляксандр Лукашэнка прыняў Прысягу:

«Заступаючы на пасаду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, урачыста клянусь верна служыць народу Рэспублікі Беларусь, паважаць і ахоўваць правы і свабоды чалавека і грамадзяніна, захоўваць і абараняць Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь, святая і добрасумленна выконваць ускладзеныя на мяне высокія абавязкі».

Прэзідэнт прыняў Прысягу, паклаўшы правую руку на абноўленую пасля Рэспубліканскага рэферэндуму 2022 года Канстытуцыю. Пасля падпісання Акта аб прынясенні Прысягі Ігар Карпенка ўручыў Аляксандру Лукашэнку пасведчанне Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Найважнейшая частка цырымоніі інаўгурацыі — выступленне Прэзідэнта. Як паведаміла прэс-сакратар кіраўніка дзяржавы Наталля Эйсмант напярэдадні, сваё выступленне кіраўнік дзяржавы пісаў сам, перачытваў, уносіў праўкі. Не дзіва, што словы, якія гучалі з вуснаў пад звонамі Палаца Незалежнасці, знайшлі водгук у сэрцы кожнага, хто іх слухаў...

дзяржавай для народа. Наш беларускі шлях!» — заявіў кіраўнік дзяржавы. Ён заўважыў, што, як і ў самым пачатку, на гэтых выбарах беларусы зноў большасцю выбралі незалежнасць, пераёмнасць палітычнага курсу і ўпэўненую будучыню. Паказалі сталасць беларускай нацыі. Аляксандр Лукашэнка назваў гэта ўрачыстасцю нашага адзінства.

Па словах Прэзідэнта, прысягаць краіне і беларускаму народу ў год 80-годдзя Вялікай Перамогі — вялікая адказнасць. «Сёння мы ўсе прыносім клятву вернага служэння Айчыне і нікому не дазволім сцерці стваральны след у гісторыі — нашай і нашых папярэднікаў», — заявіў ён.

«Мы паказалі электаральны суверэнiтэт у справе»

Аляксандр Лукашэнка звярнуў увагу, што беларусы стварылі суверэнную дзяржаву і нам ёсць чым ганарыцца.

«Ні ў аднаго лідара дзяржавы няма такіх працавітых і надзейных людзей, як вы, беларусы! Таму я — шчаслівы Прэзідэнт»

Аляксандр Лукашэнка павіншаваў усіх з перамогай на выбарах. «Гэта перамога не толькі Прэзідэнта, але і мільёнаў беларусаў. 26 студзеня мы пераадолелі чарговае гістарычнае скрыжаванне. Прайшлі яго ўпэўнена і мудра, не збочыўшы з дарогі, па якой ідзём трэць стагоддзя. Гэта шлях міру і стваральнай працы, нацыянальнага адзінства і патрыятызму, справядлівасці і шырокіх магчымасцей для кожнага — усё тое, што мы называем

«Што ведалі ў свеце аб Рэспубліцы Беларусь нейкіх 30 гадоў назад? Амаль нічога. Каму мы былі цікавыя? Мабыць, нікому. А сёння? Сёння наша краіна загучала на ўсё свец, сёння мы маем значэнне!» — адзначыў ён. Па словах кіраўніка дзяржавы, сёння да Беларусі прыкавана ўвага, але далёка не ўсім дападобы беларуская незалежнасць, асабліва сумленна і адкрытая пазіцыя на міжнароднай арэне.

«Мы паказалі электаральны суверэнiтэт у справе. За гэтыя гады нам удалося сфарміраваць стандарт правядзення выбараў, які можа служыць міжнародным эталонам», — заявіў Аляксандр Лукашэнка. Прэзідэнт Беларусі падзякаваў усім выбаршчыкам за аддадзеныя за яго галасы, за іх веру ў прынцыпы і каштоўнасці, якія ляжаць у аснове

дасягненняў суверэннай Беларусі. «Нашых з вамі дасягненняў», — удакладніў ён.

Кіраўнік дзяржавы прызнаўся, што яго радуе падтрымка моладзі і яе ўцягнутасць у палітычнае жыццё. Ён прызнаўся, што гэта вельмі каштоўна. «Дзеці не бачылі разруху першых гадоў станаўлення краіны. Ім аб'ектыўна цяжка меркаваць аб правільнасці выбранай намi тады стратэгіі. Але яны гатовы прадоўжыць наш шлях. Мы выгадалі годную змену. Нам ёсць каму перадаць эстафету», — перакананы беларускі лідар.

Прэзідэнт падзякаваў сваім давераным асобам. Ён заўважыў, што яны не толькі прадстаўлялі інтарэсы і праграму дзеючага Прэзідэнта, але і аператыўна вырашалі пытанні, якія хваляюць людзей. «Я ўдзячны мясцовым органам улады, выбарчым камісіям, органам правапарадку. Мы правялі выбары годна. За гэтым поспехам стаіць ваша велізарная праца. Праца не аднаго дня і не аднаго месяца. У авангардзе электаральнай кампаніі — настаўнікі, медыкі, як заўсёды, у большасці сваёй — нашы любімыя жанчыны. Вялікі вам дзякуй!» — сказаў Аляксандр Лукашэнка. Асабліва ён падзякаваў арганізатарам і ўдзельнікам шматлікіх культурных і спартыўных мерапрыемстваў. Па словах кіраўніка дзяржавы, высокі прафесіяналізм паказалі сродкі масавай інфармацыі. «У нацыянальным медыяполі сфарміраваны сур'ёзны парадак дня без хайпу, спекуляцый, усялякіх шоу і скандалаў. Дзяржаўныя СМІ з'яўляюцца для беларусаў асноўнай крыніцай інфармацыі», — адзначыў ён.

Асобна Аляксандр Лукашэнка звярнуўся і да сваіх сапернікаў — кандыдатаў, якія балатаваліся на пасаду Прэзідэнта. «Дзякуючы вам мы паказалі ўзор чыстай канкурэнцыі. Без унутраных інтрыг і маніпуляцый з боку знешніх сіл, — сказаў ён. — Дзякуй і тым, хто ў такі палітычны і прававы фармат не ўпісваецца, але працягвае з-за мяжы вучыць нас жыццю, адпрацоўваючы гранты заходніх «дэмакратыі». Беларускі лідар звярнуў увагу, што расследаванне новай Адміністрацыі Прэзідэнта ЗША Дональда Трампа выявіла абуральныя выпадкі фінансавання ЮСЭЙД (USAID) і НЭД (NED) дзяржпераваротаў і каляровых рэвалюцый па ўсім свеце, у тым ліку ў Беларусі ў 2020 годзе.

«Памятаеце гэты мяцеж. Дзякуючы вам, тым, хто прадаваў Радзіму за гэтыя гранты, а дакладней — насуперак, мы сталі мацнейшымі. Таму што беражом мір, які вы ставіце пад пагрозой. Забяспечваем дабрабыт, які вы ставіце пад удар, выпрошваючы ў сваіх гаспадароў санкцыі і бомбы. Вы навучылі нас шанаваць і адстойваць тое, што маем, — заявіў беларускі лідар. — Людзі ўсё бачаць.

У вас няма і не будзе падтрымкі. Вам і вашым куратарам няма чаго супрацьпаставіць нашаму адзінству. Скажу больш. Паўсвету марыць аб нашай «дыктатуры» — дыктатуры рэальных спраў і інтарэсаў людзей».

Кіраўнік дзяржавы падкрэсліў, што і са свабодой слова ў нас усё ў парадку — дэмакратыі ў нас пабольш, чым у тых, хто называе сябе яе эталонам. Кожны ў Беларусі мае канстытуцыйнае права і магчымасць выказацца. «Але ж не трэба заклікаць знішчыць усё, што створана пакаленнямі беларусаў. Мы не дазволім выкарыстоўваць свабоду слова як дубіну для разбурэння ўласнай краіны. Мы шмат праз што прайшлі, пракладваючы свой суверэнны шлях. І спробы перавярнуць наша жыццё, бясконца крытыка нашага курсу, нападкі на нашых людзей, якія займаюць цвёрдую дзяржаўную пазіцыю, — гэта цана незалежнасці дзяржавы. Цана дабрабыту народа!» — заявіў ён.

Па словах Аляксандра Лукашэнка, беларуская дзяржаўная мадэль развіцця стала выклікам сістэме псеўдаліберальных каштоўнасцей. І тое, што мы не адступаем і не прагінаемся, адкрыта раздражняе нашых праціўнікаў. Таму на нас абрынулі вадаспад санкцый. «Нячыстая і несумленная эканамічная канкурэнцыя ў самым прымітыўным выглядзе. Ды і не толькі эканамічная... — заўважыў беларускі лідар. — Але нават у гэтых умовах мы няма-ла зрабілі, ступілі наперад, асвоішы новыя кампетэнцыі». Гэтыя словы Прэзідэнта пацвердзіў фактамі, якія немагчыма аспрэчыць. У краіне паўнавартасна развіваецца касмічная галіна. Калі пачыналі з вытворчасці абсталявання для касмічнай тэхнікі, то сёння ўдзельнічаем у міжнародных даследчых праграмах, запускаем спадарожнікі, рыхтуем спецыялістаў. Беларусы пабудавалі атамную электрастанцыю. З адкрыццём Беларускай нацыянальнай біятэхналагічнай карпарацыі мы авалодалі тэхналогіямі, даступнымі толькі сямі краінам свету. Занялі сваю нішу і ў такой прасунутай сферы, як лічбавыя тэхналогіі. Нашы опытка і мікраэлектроніка запатрабаваны ва ўсім свеце. Нас ведаюць як радзіму самых вялікіх БелАЗаў. Кожны дзясяткі трактар на планеце сышоў з канвеера МТЗ.

А ёсць яшчэ МАЗы, электробусы, легкавыя аўтамабілі. Распрацаваўшы праграму развіцця вёскі, літаральна за пару дзесяцігоддзяў мы не толькі забяспечылі ўласную харчовую бяспеку — па многіх пазіцыях увайшлі ў дзясятку сусветных экспарцёраў харчавання. Наша медыцына — адна з самых высокатэхналагічных і пры гэтым самых даступных у свеце. Мы ў дваццаці сусветных цэнтраў транспланталогіі.

«Гэта ўсё мы — новая Беларусь, краіна працаўнікоў і стваральнікаў. Мы сталі моцнымі, значнымі, заўважнымі», — падсумаваў Аляксандр Лукашэнка.

Голас Беларусі заўсёды гучыць гучна і ўпэўнена

Але, звярнуў увагу Прэзідэнт, як бы дзіўна гэта ні гучала, мы зноў ходзім па краі. «Па краі безданы сістэмнага геапалітычнага крызісу. І не толькі мы, — удакладніў ён. — Свет хістаецца. Адны выклікі імкліва змяняюць іншыя. Гарачых кропак становіцца ўсё больш. Эскалацыя вакол нас толькі ўзмацняецца. На парозе нашага дома стаяць натаўскія войскі і робяць усё, каб уцягнуць Беларусь у канфлікт».

Аляксандр Лукашэнка прапанаваў азірнуцца на тое, што прайшла краіна толькі за апошнія пяць гадоў: літаральна ў адзін электаральны цыкл

Нашага адзінства

змясціліся пандэмія, масіраваны гібрыдны ўдар каляровай рэвалюцыі — мяцеж, узмацненне санкцый, пастаянныя правакацыі на нашых заходніх і паўднёвых граніцах. «І мы стаялі і стаім, не паддаючыся на правакацыі», — заявіў беларускі лідар. Гэтыя выклікі ён назваў вынікам глабальных гульняў тых, хто ўпэўнены, што мае права дыктаваць волю ўсяму свету, парушаючы міжнародныя прынцыпы і нормы.

«А на якой падставе вы прысвоілі сабе такое права? Як сузаснавальнікі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, мы паўнамоцныя менавіта так ставіць пытанне», — трапна заўважыў кіраўнік дзяржавы. Ён нагадаў, што 80 гадоў таму 50 краін свету, уключаючы БССР, падпісалі Статут ААН і ўзялі на сябе найвышэйшую адказнасць «пазбавіць будучыя пакаленні ад бедстваў вайны... зноў зацвердзіць веру ў асноўныя правы чалавека, у годнасць і каштоўнасць чалавечай асобы, у раўнапраўе мужчын і жанчын і ў роўнасць вялікіх і малых нацый». За гэты час да Беларусі і яе мэт далучыліся 143 дзяржавы.

«Калі гаворка ідзе аб справядлівасці і праўдзе, зусім усё роўна, якога памеру твая краіна на карце свету. Голас Беларусі заўсёды гучыць моцна і ўпэўнена. За гады сваёй незалежнасці мы сталі ўдзельнікамі вялікай палітыкі, — заявіў Прэзідэнт. — І я магу з усёй адказнасцю заявіць, што ў нас, улады і народа, дастаткова вопыту, каб выстаць на любых вятрах гісторыі». Аднак, папярэдзіў Прэзідэнт, расслабляцца ніяк нельга: «Моцная і квітнеючая Беларусь, заўважная і актыўная на знешнім кантэксце, патрэбна толькі нам і нашым саюзнікам». На шчасце, саюзнікаў у нас шмат: брацкая Расія і Вялікі Кітай, партнёры ў СНД, ШАС і БРІКС. «Фактычна ўсе краіны, якія сёння ўтвараюць Глабальную большасць», — заўважыў Аляксандр Лукашэнка.

«Стваральная праца, а не разбурэнне»

«Мы нацыя, варта павагі! Уступаючы ў новы гістарычны перыяд, Беларусь абпіраецца на вывераную часам стратэгію развіцця. Яна вызначана даўно — на рэспубліканскіх рэферэндумах

і народных веча — усебеларускіх народных сходах. Мы яе толькі карэкціруем у адпаведнасці з момантам, нашым досведам і рэсурсамі. Агульны напрамак руху — гэта традыцыі, працавітасць, тэхналогіі», — сказаў кіраўнік дзяржавы. Аляксандр Лукашэнка растлумачыў, у чым заключаюцца асноўныя складнікі гэтага напрамку. Традыцыі — гэта значыць спадчына продкаў,

а таксама наш уласны досвед пабудовы суверэннай Беларусі. «Гэта той маральны базіс, які вызначае адзінства народа і ляжыць у аснове светаўспрымання беларусаў: справядлівасць, законнасць і салідарнасць. Гэта той падмурак, на якім будзеца пераемнасць пакаленняў. Традыцыі, якія мы павінны перадаць нашай моладзі, — удакладніў ён. Працавітасць — тая самая славетная беларуская працавітасць — уласціваць нашых людзей, якая дазволіла выжыць у вірах гісторыі, заўважыў беларускі лідар. Па яго словах, у слове з дысцыплінай, прафесіяналізмам, талентам і адказнасцю яна дазваляе дабівацца самых амбіцыйных мэт. «Я ўжо не кажу пра партызанскую зацягасць і стойкасць беларускага народа», — дадаў Аляксандр Лукашэнка. Тэхналогіі ён назваў ключом да будучай самадастатковай эканомікі і гарантыяй нашай незалежнасці, інструментам устойлівага развіцця і забеспячэння бяспекі. А таксама дарогай у сям'ю краін — сусветных лідараў.

«Усё гэта ў праекцыі на пяцігодку якасці і новую праграму сацыяльна-эканамічнага развіцця павінна даць больш высокую якасць жыцця для кожнага беларуса, — канстатаваў Прэзідэнт. — Нам трэба паставіць прагрэс на службу краіне і чалавеку, асядлаць тэндэнцыі, якія імкліва захопліваюць свет сёння і будуць вызначаць яго заўтра. Калі атам — то мірны, калі робот — то памочнік, калі генная інжынерыя — то абарона ад хвароб. Стваральная праца, а не разбурэнне».

Аляксандр Лукашэнка звярнуў увагу, што кантуры гэтай стратэгіі былі абазначаны ў перадвыбарнай праграме. «І вы ведаеце: усё, што мы абяцалі, будзе зроблена. З вамі разам. У імя дабрабыту краіны і беларускага народа. Каб Беларусь ступіла наперад, — заявіў ён. — Моцная эканоміка — наша палітыка і залог поспеху. Перспектыўныя інвестыцыйныя праекты, інавацыйныя вытворчасці, новыя працоўныя месцы — базісныя задачы будучай пяцігодкі».

Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што Беларусь мае каласальны і нават унікальны навуковы патэнцыял у многіх сферах. У нас ёсць усё, каб не праігнаваць новую інтэлектуальную гонку. «Таму

трэба ўзмацняць нашы традыцыйныя канструктарскія, інжынерныя і іншыя школы, напрацоўваць новыя кампетэнцыі, — паставіў задачу кіраўнік дзяржавы. — Гэта не значыць бегчы на злом галавы за навамоднымі трэндамі, на якіх цяпер прынята хайпаваць, — штучны інтэлект, квантавы камп'ютар і таму падобнае. Так, мы будзем гэтым займацца, але толькі на карысць людзей».

Па словах Прэзідэнта, нам не патрэбны тэхналогіі дзеля тэхналогіі. Яны павінны прыносіць рэальную карысць і даваць канкрэтны вынік.

«Галоўнае — зразумець, што з гэтага ўсяго масіву навінак сапраўды дае новую якасць, эканоміць рэсурсы, прыкметна палягчае і паляпшае жыццё людзей», — удакладніў беларускі лідар.

У краіне будзе захавана сацыяльна арыентаваная мадэль эканомікі

Прэзідэнт назваў найважнейшым агульнанацыянальным праектам далейшае развіццё рэгіёнаў. Моцная краіна — гэта моцныя рэгіёны, нагадаў ён. «Мы спыняем сцягваць працоўныя

Яшчэ адна важная задача на пяцігодку — зрабіць турызм нацыянальным праектам, адкрыць свету нашы гісторыю, культуру і мову. Гэтая індустрыя па значнасці і эканамічным патэнцыяле не саступае, напрыклад, машынабудаванню.

«Усе названыя задачы і напрамкі мы канкрэтызуем і зацвердзім, як заўсёды, разам — на Усебеларускім народным сходзе», — падсумаваў беларускі лідар.

«Наша перамога — гэта новы гістарычны шанец»

Аляксандр Лукашэнка заўважыў, што новы перыяд прэзідэнцкіх паўнамоцтваў — гэта заўсёды новыя гістарычныя

рэсурсы ў Мінск і буйныя гарады. У нас кампактная краіна. І можам сабе дазволіць эфектыўнае для дзяржавы і зручнае для людзей размеркаванне працоўных месцаў па ўсёй тэрыторыі — ад Хоцімска да Маларыты і ад Камарына да Браслава, — сказаў Аляксандр Лукашэнка. — Для гэтага трэба выраўноўваць магчымасці. Дзе б беларусы ні жылі — у вялікіх вёсках, аграгарадках, раённых цэнтрах — усюды ўмовы павінны быць як у сталіцы. Якасныя дарогі і даступны транспарт — прыярытэт нумар адзін».

Другім прыярытэтам Прэзідэнт назваў перагляд жыллёвай палітыкі. «Натуральнае і зразумелае жаданне кожнага чалавека — мець свой кут. Таму задача дзяржавы — маштабная праграма даступнага арэнднага жылля, прывязанага да новых працоўных месцаў. Прынцып просты: прыйшоў на завод ці сельскагаспадарчае прадпрыемства — хутка атрымаеш сваё жыллё», — паабяцаў ён.

Аляксандр Лукашэнка запэўніў, што ў краіне, нягледзячы на ўсе выклікі, будзе захавана сацыяльна арыентаваная мадэль эканомікі, заснаваная на ўзаемнай адказнасці дзяржавы і грамадства. Прэзідэнт агучыў яшчэ адзін вельмі важны напрамак: «Працягнем работу па павышэнні эфектыўнасці дзяржкіравання, бялітасную барацьбу з бюракратызмам і карупцыяй. Будзем рабіць гэта, як заўсёды, галосна і адкрыта. Гэтую праблему ў пяцігоддзі мы вырашым. Я абяцаю». І тут, па словах кіраўніка дзяржавы, вялікая роля СМІ. «Яны не маюць права адставаць ад актуальнага парадку дня, рэальнага жыцця і запаграбаванняў грамадства. Не збаўляйце набраны тэмпы, удасканалвайцеся ідэйна і тэхналагічна. Зрабіце ўсё, каб пра Беларусь ведалі праўду. У гэтым наша сіла», — параіў ён.

ўмовы, чаканні і задачы. «Нашы прыярытэты нязменныя. Гэта мір, бяспека і дабрабыт роднай Беларусі, годнасць нацыі і дастатак кожнага», — сказаў ён.

«Ведаю, што побач са мной аднадумцы. Людзі, перакананыя ў правільнасці таго, што мы робім. Тыя, хто шчыра любіць Беларусь. Сапраўдныя патрыёты. Ні ў аднаго лідара дзяржавы няма такіх працавітых і надзейных людзей, як вы, беларусы! Таму я — шчаслівы Прэзідэнт, а Беларусь — краіна, у якой хочацца жыць, — прызнаўся Аляксандр Лукашэнка. — Мы глядзім за гарызонт. Робім усё, каб нашы дзеці і ўнукі, а потым іх дзеці і ўнукі жылі ў сваёй мірнай і квітнеючай дзяржаве». Разам з тым, звярнуў увагу Аляксандр Лукашэнка, у найбліжэйшыя пяць гадоў нам трэба набраць такую моц, каб хапіла зараду на доўгую дыстанцыю. Па словах беларускага лідара, час выбраў нас менавіта для гэтага.

«Наша перамога — гэта новы гістарычны шанец, магчымасць зрабіць яшчэ больш на карысць роднай Беларусі. Таму галоўнае — нікога і нічога не бойцеся! Вы — гаспадары ў сваёй краіне, самі прымаеце ўсе рашэнні. Вы заслужылі гэтае права, і не толькі наша пакаленне, але і папярэдняе вельмі дарагой цаной», — заявіў беларускі лідар.

Аляксандр Лукашэнка скончыў сваё выступленне не па-працоўнаму шчыра: «Ваш Прэзідэнт вас ніколі не кідаў і не кіне, не здрадзіць і не ўцячэ. Вы — усё маё жыццё, і я прыкладу максімум намаганняў, каб апраўдаць аказаны мне вялікі давер. Жадаю нам міру, добра, здароўя, шчасця і невычэрпнай энергіі для рэалізацыі тых грандыёзных задач, якія паставілі перад намі людзі. Выбар зроблены, надыходзіць час новых перамог!»

Валерыя СЦЯЦКО
Фота БелТА

Стымул да новых здзяйсненняў

Члены Саюза пісьменнікаў Беларусі выказаліся з нагоды інаўгурацыі кіраўніка дзяржавы

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар выдавецтва «Беларусь»:

— Падзея, якая адбылася на гэтым тыдні, — інаўгурацыя Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, падсумавала той перыяд, які быў скіраваны на выбары кіраўніка дзяржавы ў 2025 годзе. Не толькі падсумавала, але і дала эмацыянальны і адначасова дзелавы штуршок на наступныя гады. Пачаўся новы прэзідэнцкі тэрмін у развіцці нашай краіны. Пачаўся новы час і для ўсяго грамадства. Аляксандр Рыгоравіч Лукашэнка ў сваёй прамове на інаўгурацыі выклаў і галоўныя задачы для краіны. Вырашаць гэтыя задачы, умацоўваць нашу квітнюю краіну і надалей нам усім давядзецца разам, адной камандай. І падмуркам з'яўляецца тое, што закладзена ў выверанай часам прэзідэнцкай, усеукраінавай Стратэгіі развіцця: павага да традыцый, следаванне традыцыям, наша беларуская працаздольнасць, тэхналогіі, якія варта развіваць штодня, з якімі магчыма быць сучаснымі і моцнымі.

Валянцін СЕМЯНЯКА, старшыня Пастаяннай камісіі па дзяржаўным будаўніцтве, мясцовым самакіраванні і рэгламенце Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, паэт:

— Сам факт правядзення інаўгурацыі ў Палацы Незалежнасці — сімвал незалежнасці нашай краіны — і тыя рытуальныя моманты, якія былі звязаны з гэтым (вынас сцяга, Канстытуцыі і прысяга Прэзідэнта, прысяга вайскоўцаў у вернасці беларускаму народу і Прэзідэнту) — усё гэта аказвае вялікі эмацыянальны ўплыў і дае стымул да новых здзяйсненняў на карысць нашай краіны. У жыцці любой дзяржавы рытуальныя моманты наогул маюць вялікае значэнне, бо гэта форма праяўлення дзяржаўнасці, якая нясе глыбокі сэнс. Юрыдычнае ўступленне ў пасаду кіраўніка дзяржавы азначае завяршэнне электаральнай кампаніі

і пачатак новай кадэнцыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Вельмі важна, што ў 2025 годзе ёсць пэўныя адметныя рысы як самой электаральнай кампаніі, так і працэдуры інаўгурацыі. Падзея ўступлення ў пасаду кіраўніка дзяржавы, якая адбылася на гэтым тыдні, характарызуецца перш за ўсё высокай актыўнасцю насельніцтва, была праяўлена вялікая цікавасць з боку звычайных грамадзян. Мы, дэпутаты Палаты прадстаўнікоў, гэта вельмі адчувалі, людзі хацелі даведацца, калі і як адбудзецца гэтая вялікая падзея. Што датычыцца зместу інаўгурацыйнай прамовы Аляксандра Рыгоравіча Лукашэнка, я б адзначыў некалькі момантаў. Па-першае, кіраўнік дзяржавы надзвычай падрабязна прааналізаваў той этап развіцця, які перажывае сёння наша грамадства. Быў зроблены акцэнт на аднасці беларускага народа перад знешнімі выклікамі, якія, на жаль, даводзіцца пераадольваць Рэспубліцы Беларусь. Таксама была адзначана адметнасць электаральнай кампаніі па выбарах Прэзідэнта ў лютым бягучага года як праяўленне аднасці беларускай нацыі і разуменне важнасці менавіта яднання перад пагрозай знешніх выклікаў, сусветных катаклізмаў, сведкамі якіх мы сёння з'яўляемся. Другі момант, які б я адзначыў, — кіраўнік нашай дзяржавы ў сваёй прамове зрабіў аналіз таго, чым вылучаецца беларускі народ у свеце. За трэць стагоддзя Рэспубліка Беларусь прайшла вялікі шлях ад малавядомай ускраіны Савецкага Саюза да самастойнай дзяржавы, з якой трэба лічыцца на міжнароднай арэне. Прэзідэнт сфармуляваў сакрэт гэтага поспеху ў трох якасцях беларускага народа: першае — павага да традыцый, другое — працавітасць, трэцяе — надзвычайная тэхналагічнасць працэсаў, якія адбываюцца ў прамысловасці, эканоміцы, сельскай гаспадарцы. У інаўгурацыйнай прамове былі сфармуляваны тыя задачы, над якімі будзе працаваць Прэзідэнт сам і якія ставіць перад сваёй камандай, — гэта

развіццё эканомікі, абараназдольнасці, паляпшэнне бяспекі, сацыяльнай абароненасці беларускіх грамадзян і супрацьстаянне знешнім выклікам.

Вялікае ўражанне ў мяне ад таго, наколькі ўсё было якасна арганізавана з пункту гледжання змястоўнасці мерапрыемства, назіраўся вялікі эмацыянальны ўздым удзельнікаў ад самой цырымоніі і таго, як яна была падтрымана ўсімі. Чарговая перамога дзеючага кіраўніка дзяржавы — перамога ўсяго беларускага народа і непасрэдна тых, хто бярэ ўдзел у рэалізацыі задач, якія ставіць кіраўнік дзяржавы, таму для мяне як для дэпутата Палаты прадстаўнікоў вельмі ганарова было пачуць гэтыя словы. Я адчуваю сваю адказнасць за якасць заканатворчай дзейнасці, рэалізацыю наказаў маіх выбаршчыкаў. З вуснаў Прэзідэнта чарговы раз прагучала пра важнасць развіцця рэгіёнаў, бо моцныя рэгіёны — моцная краіна. Для мяне як выхадца з рэгіёна гэта асабліва важна. І ўся мая праца прысвечана таму, каб развіваліся рэгіёны.

Уладзімір ГАЎРЫЛОВІЧ, член камісіі па правах чалавека, нацыянальных адносінах і сродках масавай інфармацыі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, старшыня Гомельскага абласнога аддзялення СПБ, заслужаны дзеяч культуры:

— З асаблівым пачуццём гонару за маю краіну і мой народ прысутнічаў на інаўгурацыі 25 сакавіка 2025 года. Упэўнены: гэты дзень назаўжды ўвойдзе ў гісторыю Беларусі! Заступаючы на вышэйшую дзяржаўную пасаду ў Беларусі, Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў: «Ні ў аднаго лідара дзяржавы няма такіх працавітых і надзейных людзей, як вы, беларусы!» Нельга не пагадзіцца з нашым народным Прэзідэнтам! Хачу адказаць яму тым жа: «Няма ні ў аднаго народа свету такога працавітага і надзейнага Прэзідэнта, які ніколі не здраджваў і не здрадзіць свайму народу,

які па-бацькоўску аб'яднаў нацыю, накіраваў нас на правільны шлях — стваральнага развіцця нашага грамадства і дзяржавы...» Мы маем сёння тое, пра што многія краіны могуць толькі марыць: дзяржаўны суверэнітэт, рэальнае народна-ўладдзе, уражальныя поспехі ў многіх сферах дзейнасці. У складанай міжнароднай абстаноўцы Беларусь застаецца астраўком стабільнасці, прыкладам міралюбнасці, а наш нацыянальны лідар робіць усё магчымае і немагчымае, каб у краіне былі мір і прагрэс ва ўсіх сферах. Так, новы перыяд прэзідэнцкіх паўнамоцтваў — заўсёды новыя гістарычныя ўмовы, чаканні і задачы. Але нашы прыярытэты нязменныя! І пра іх выразна заявіў Аляксандр Рыгоравіч: «Гэта мір, бяспека, дабрабыт роднай Беларусі, годнасць нацыі і дастатак кожнага».

Міхась ПАЗНЯКОЎ, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь:

— Ужо не адно дзесяцігоддзе наша краіна паказвае ўсяму свету прыклад супрацоўніцтва, стваральнасці, сяброўства, міралюбнасці. Беларусь мацнее і квітнее, умацоўваецца наша Саюзная дзяржава. І гэта, вядома, дзякуючы нашаму народнаму, мудраму Прэзідэнту Аляксандру Рыгоравічу Лукашэнку. Таму як грамадзянін, пісьменнік, чалавек вельмі ўсцешаны выбарам пераважнай большасці народа, які прагаласаваў за далейшае мірнае развіццё, стабільнасць, супрацоўніцтва з усімі дружальнымі народамі і краінамі. Мала каму пашанцавала мець такога кіраўніка краіны: шчырага, вопытнага, клапатлівага, сціплага, адданнага свайму народу. З'яднання вакол нашага Прэзідэнта, мы дасягнем яшчэ большых поспехаў ва ўсіх сферах, вышэйшага дабрабыту, далейшага росквіту і ўмацавання як Беларусі, так і Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі. Інаўгурацыя сведчыць: шчаслівы народ, які мае такога Прэзідэнта!

Ірына ПРЫМАК

Шукаць і знайсці

Пачатак календарнага года адзначаецца ў «Малодосці» першымі часткамі новага рамана Маргарыты Латышкевіч «Ваўкалакі». Малая проза прадстаўлена апавяданнямі Настасі Марціновіч і Алеся Кажадуба. Аўтараў паэзіі ў нумары пераважна большасць: чытаем вершы Андрэя Дарожкіна, Наталлі Голубевай, Людмілы Воранавай, Анатоля Зэкава і Іны Фраловай. Перакладаў у часопісе няма, а вось традыцыйныя рубрыкі з мастацка-крытычнымі, навукова-папулярнымі і публіцыстычнымі матэрыяламі прысутнічаюць як ніколі шырока. «Асоба» ў нападзенні Адама Глобуса прысвячаецца постаці Уільяма Шэкспіра; у «Люстэрку лёсу» прамалёўвае «Штрыхі да партрэта Анатоля Дзеркача» Людміла Рублеўская; Алесь Карлюкевіч звяртаецца да літаратурных адкрыццяў Навагрудчыны ў межах «Літаратурнай карты Беларусі»; Мікола Трус на аснове багатых архіўных і музейных рэшткаў падсвечвае біяграфію Алеся Пальчэўскага. Ксенія Зарэцкая пагутарыла з Антонам Смаленскім. Мікалай Касцюкоў разважае пра стан сучаснага беларускага тэатра на прыкладзе пастановак сталічнага Тэатра юнага глядача. Звычайная ўжо рубрыка «Старонка родная» рэпрэзентавана імёнамі Кацярыны Назаравай і Святланы Тарасевіч. «Літаратурны свет» прапаноўвае два кніжныя агляды ад Андрэя Сідарэйкі і Міхася Слівы. Як і заўсёды, вас чакаюць міні-апытанкі «Мая першая публікацыя» і «Друкаванае выданне VS электронны носьбіт» з меркаваннямі аўтараў.

«Падавалася, што адуюць — з цёмнага саду, з поля, з дарогі — можа кінучца нешта цёмнае і касматае, прапахлае крывёю, бязлітаснае». У мінулым нумары завяршылася публікацыя буйной гістарычнай прозы Зінаіды Дудзюк «Кошт волі». На змену ёй у новым годзе прыйшоў неагатычны раман Маргарыты Латышкевіч «Ваўкалакі». Разгортваецца дзеянне пасля напалеонаўскіх войнаў на старашляхецкай сядзібе. Рэльефна дэманструюцца побыт у радавым гнязде Лінкоўскіх, рэшткі былой раскошы і марныя спробы гаспадара падтрымаць звычайны лад жыцця. Пра заняпад шляхты можна прачытаць у пісьменніку XIX ст., яскрава такое здарэнне адлюстравана, напрыклад, у Адама Міцкевіча, Уладзіслава Сыракомлі і інш. І ўсё ж Лінкоўскі-бацька клапоціцца пра асвету сваёй дачкі так, як дазваляе яму становішча, хоць і разумее, што ўжо выгадаваў «не такую» — разумную, спагадлівую да людзей, адкрытую новаму і самадзатковую, свабодную ў поглядах. І з'яўляецца ў творы ідэя імкнення да самастойнасці жанчыны, да выбару свайго лёсу, да супрацьстаяння закасячэнеламу традыцыяналізму (у тым ліку шлюбам па разліку з мэтай паляпшэння матэрыяльнага становішча бацькоў). Ды не ўсё тут будзе разгортвацца вакол сямейна-бытавога сюжэта і правоў жанчын — давадзецца пазнаёміцца са змрочным замкам Свольна, «авейным бог ведае якімі вусцішнымі паказкамі», прыгадаць персанажаў беларускага і сусветнага бестырыя, народныя абрады і забавы...

«Адзінай аддушынай для мяне заўсёды былі камяні». Апавяданні Настасі Марціновіч з'яўляюцца ў пэўнай ступені наследаваннямі. «Памерці на досвітку» натхнёна казачнымі апавесцямі Джэймса Мэцью Бары пра Пітэра Пэна. «Амора» створана па матывах знакамітага міфа пра Пігмаліёна і Галатэю.

«І я раптам убачыў сябе на брукаваным пляцы Наваградка. Пасярод яго стаяла бочка з віном, каля якой праступала з цемры постаць прадаўца ў вялікай кепцы». Апавяданне Алеся Кажадуба раскрывае эвалюцыю чалавечай любові да пэўнага месца. Складаецца ўражанне, быццам гарады і краіны, што сустракаюцца ў тэксце, прайшлі кастынг лірычнага героя і выстраіліся ў рад паводле ступені прыязнасці.

Што месціць «куфар сэрца» Андрэя Дарожкіна? Нізка вершаў, здаецца, поўная адзіноты, непраглядная і бяздонная туманнасць марных пошукаў сэнсаў. Асобныя радкі выдаюць, што магчымы і прамены спадзевы, які можна запаліць самому:

Глядзеў ды «грэўся» да святання.
І нечакана адлягло:
«У цемрадзі сваіх пытанняў
шукай хоць штучнае святло».
«Выйсце пад столлю»

Малая гомельская паэтэса Наталлі Голубева дэбютуе з трыма вершамі, два з якіх прысвячаюцца каханню, адзін — нязменнасці існавання парадку, які не можа парушыць чалавек.

Сталая паэзія распачынаецца творами Людмілы Воранавай, якія нават знешне выглядаюць плакатнымі, знакі прыпынку

выдаюць эмацыянальнасць, імкненне да дыялогу з рэцыпіентам, настойлівы дыдактызм. Як іначэй, калі адны з галоўных тэм — Бацькаўшчына і захаванне самаідэнтычнасці праз роднае слова:

Для мовы не бывае слова «мода»,
Бо мова — гэта, браце мой, ёсць ты!
«Паэту»

Бадай, адзін верш істотна вылучаецца з падборкі сваім мінорным настроем, філасофічнасцю і зусім іншай вобразнасцю — «Асенні сум»:

Не б'юцца ў вокны рэхам гукі колаў,
Свет у палоне сівых туманоў.
А далагляд надзеў баілык на голаў,
Бы сховішча ад слоты і дажджоў.

Пашырае кола тэм Анатоля Зэкаў праз шэраг адвечных пытанняў, адказы на якія паэт шукае ва ўласным досведзе пражытага, праз параўнанне ўласных станаў:

І радасць у адно, і боль
завяжа лёс вузлом тугім
і не адпусціць болей,
бо іх нельга адпусціць зусім.

Яны — адно. У тым і соль.
І не спрабуй іх раз'яднаць,
бо радасць, зведаўшая боль,
нашмат мацнейшая, відаць.

«***І радасць у адно, і боль...»

Імёны ў вершах, радкі з прысвячэннямі — пра сардэчныя прыхільнасці паэта. Чытаецца ясна і зразумела:

Паміж намі якаясь мяжа,
і яе перайсці немагчыма.
Хоць і рукі цягну,
ды, на жаль,
абдымаю цябе ўсё ж вачыма.

«***Паміж намі якаясь мяжа...»

Яшчэ адна важная тэма — сэнс жыцця — гучыць у Анатоля Зэкава ў рэчышчы філасофскім і нават грамадзянскім:

Век пражыць хачу годна
між людзей для людзей.
Знікні, ноч адзіноты, —
не адцягвай мой дзень.

«***Знікні, ноч адзіноты...»

Вершы Іны Фраловай, адчувальна жаноцкія, дазваляюць сягнуць на тэрыторыю перажыванняў лірычнай гераіні — прыняцця непрадказальнай і такой трывіяльнай сітуацыі — падману каханым чалавекам:

Я змагу. Я забудуся смак
Невыносна гаркавай атруты.
І на самы далёкі бальшак
Здрады ўрэшце звяду і пакуты.

Не збаюся пасля вышыні —
Пад крыламі глыбокай сінечы,
Каб адчуць зноў у заўтрашнім дні
Радасць новай шчаслівай сустрэчы.

«***Павялі мяне лёсу сляды»

Ёсць у вершах паэтэсы і ўпэўненасць у сабе, бяспэчнасць і надзея на свае сілы, але ёсць і доля прысутнасці на роднай свядомасці, веры ў прыкметы, часцінка фаталізму:

Накувай мне, зязюлька, гадоцка!
Не шкадуў для мяне маладой,
Каб мой лёс, каб асенні лісточка,
Пакружыўся над грэйнай зямлёй.

«***Накувай мне, зязюлька, гадоцка!»

«Ён, як і ўсе маньерысты, бессаромна бярэ чужое і робіць з яго сваё, дзякуючы здольнасцям геніяльнага імправізатара». Прысвячаюцца постаці Уільяма Шэкспіра «Словы пра найвялікшага драматурга і паэта» ў рубрыцы «Асоба». Адам Глобус разважае, бадай, пра самага вядомага пісьменніка планеты Зямля, стварае для аўтара «Рамэа і Джульеты» беларускі кантэкст — адзначае перакладчыкаў, ілюстратараў, сцэнічных ўвасабленні, у тым ліку, акцёраў, рэцэпцыю ў беларускім мастацтве швогуле. Паўстаюць цікавыя прыватныя назіранні і высновы Адама Глобуса (аздоба тэксту — партрэты класіка — належаць аўтару рубрыкі), пытанні, напрыклад, датычныя кірунку ў літаратуры, эпісталайнай спадчыны Шэкспіра, увасаблення ім розных праяў чалавечага жыцця...

«Маляваў іх Мікалай Малевіч, а вершаваньня часткі падпісаньня ініцыяламі А. З.» Гэтым разам у «Люстэрку лёсу» змешчаны матэрыялы Людмілы Рублеўскай «Воз дзясятка назбіраў гною для расады», у якім апавядаецца аб трагічным шляху беларускага паэта Анатоля Зіміёнкі, вядомага пад псеўданімам Анатоля Дзяржача. Важна, што біяграфія ўзнаўляецца на аснове дакументаў Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва — метрыкі, фотаздымкаў, рукапісаў твораў, публікацый у перыядычным друку і г. д. Апрача таго, прыводзяцца цікавыя назіранні над эвалюцыяй спадчыны пісьменніка, больш і менш вядомымі творами.

«Святло Навагрудчыны нараджае мастацкія, творчыя ідэі». Літаратурнае краязнаўства Беларусі бачыцца далейшым імпульсам Алеся Карлюкевіча. Аўтар расказвае пра дзеячаў розных генерацый, якія працуюць з кнігай і так ці іначэй звязаныя з Навагрудчынай. У прапанаваным радзе, напрыклад, Алесь Бельскі, Леанід Дранько-Майсюк, Уладзімір Ліхадзедаў, Віктар Шніп і іншыя.

«...Бачыць маштабнае ў дробным...». Чытала «Музейную гасцёўню» і зразумела, што Алесь Пальчэўскі быў сапраўдным

супергероем свайго часу, як мінімум, 1960—1970 гадоў, асабліва для дзяцей, дзякуючы яго адкрытасці, адказнасці і абавязковасці. І гэтае ўражанне пацвярджаецца клопатам Міколы Труса, які прадэманстраваў малавядомыя дакументы з фондаў Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва і Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі. Напрыклад, вось радкі з прадстаўленага ліста А. Пальчэўскага ў пасёлак Абан Краснаўскага краю, дзе пісьменнік адбываў ссылку: «Я посылаю Вам некалькі сваіх кніг, вышедшых в последнее время. В одной из них «Жнівеньская раніца» («Августовское утро») есть повесть под таким же названием. Она зародилась в Абане. И Абан в ней фигурирует под названием Лабанаўка». Без сумнення, падобныя публікацыі даюць карысныя падказкі для гісторыкаў літаратуры, таму што з'яўляюцца крыніцай факталагічнага матэрыялу, а яшчэ вельмі кранальныя, бо часта раскрываюць нефармальны бок жыцця герояў.

«Пра чалавека, які падарваў «Фактор.ру», трэндзі TikTok і тэатральную прастору Беларусі». Так напісала Ксенія Зарэцкая пра Антона Смаленскага — свайго калегу з журфака, які цяпер найперш музыкант, кампазітар і паэт. Тут пра віхуры лёсу, складанасці на шляху да пспеху, сутыкненні з рэчаіснасцю ў жаданым, верагодным і магчымым.

«Тут няма дрэнных ці добрых людзей, у гэтым бачыненні спектакль іматгранны». Мастацкі, а дакладней, тэатральны агляд «Гісторыя без шчаслівага канца, ці Легенда пра прыдуманнае каханне» Мікалая Касцюкова разгортваецца вакол пастаноўкі «Палачанка» Беларускага дзяржаўнага тэатра юнага глядача. Твор Аляксея Дударова ў бачанні рэжысёра Таццяны Самбук, мастака-пастаноўшчыка Ларысы Рулёвай і кампазітара Антона Смаленскага (пра якога згадваўся вышэй). У матэрыяле адзначаецца, што «гісторыя, больш расказаная візуальна, чым словесна», пра гэта можна разважаць толькі пасля прагляду. Таму застаецца збірацца на спектакль.

«Старонка родная» нязменна складзена з тэкстаў, прысвечаных Беларусі. Аўтары трансліруюць свае ўражанні ў розных формах. Кацярына Назарава прысвячае эсэ Мінску, а Святлана Тарасевіч згадвае легенду пра Рымшаву гару — урочышча ў Петрыкаўскім раёне Гомельскай вобласці, дзе знаходзіцца гарадзішча VI ст. да н. э. — VIII ст. н. э.

Андрэй Сідарэйка пачынае рубрыку «Літаратурны свет» тэкстам пра сатырычна-гумарыстычны зборнік «Смехавік» (арыг. рус. — «Смеховик»). Што сказаць, калі вы прыхільнік часопіса «Вожык», то пазнаеце аўтараў гэтага выдання, ды і, здаецца, падачу матэрыялу.

«...Адчуў сябе больш шчаслівым, пабагацелым духоўна і, скажу шчыра (хочаце — верце, хочаце — не!), нават напаладзельым». Міхась Сліва раіць прачытаць новую кнігу прозы Таццяны Дашкевіч «Вока». Крытык звяртае ўвагу на асноўны фармальна-зместавыя паказчыкі тэксту аўтара, у тым ліку адметны стыль, атмасферу «арыгінальных, нявымучаных і незацяганых слоў і фраз», праўдзівасць, сучаснасць, але разам з тым спрадвечны каштоўнасны арыенціры.

Кацярына ЦІМАНОВІЧ

Віктар ШНІП:

«Паэзія — гэта паветра, якім дыхаюць і паэты, і празаікі»

Ужо даўно заўважана, што найлепшы раманист — жыццё: толькі паспявай занатоўваць. Ды не ўсе гэта робяць. А Віктар Шніп няспынна фіксуе падзеі, сустрэчы, высновы і тым самым складае своеасаблівую хроніку, якая пасля становіцца мастацкім творам, як чарговы дзённікавы раманист паэта «Заўтра была адліга — 5», што пабачыў свет у Выдавецкім доме «Звязда» акурат да 65-годдзя творцы. У чым каштоўнасць дзённіка, як ён яднае паэзію і прозу і чаму адна не можа без другой — у нашай гутарцы.

— Віктар Анагольевіч, вядома, што ў творы павінна быць мастацкасць. А дзённікі, па сутнасці, — эскізныя, фрагментарныя замалёўкі, не заўсёды прапрацаваныя, як пры рабоце з раманам.

— Я ўсё прапрацоўваю. У друк не ўсе даю. Слабае выкідаю. У мяне ёсць героі і, галоўнае, сапраўдныя, па жыцці, якія паўтараюцца праз нейкі час. Можна па кнігах прасачыць іх лёсы. Мы з вамі пагаварылі — я прыйду дадому і нешта запішу. Пройдзе час, і з'явіцца нейкі працяг нашай сённяшняй сустрэчы. Так ствараецца пэўны сюжэт. А там... Я ў 18 гадоў пачаў занатоўваць у агульным штытку: з аднаго боку — вершы, з другога — дзённік. Захаваліся запісы, зробленыя і ў 12 гадоў. Нават помню, што: «1972 год. Відаць, я адзіны чалавек у нашай вёсцы, які бачыў, як па небе ляцела камета...». У школе я спачатку быў закаханы ў Снягурку, пасля — у аднакласніцу. Запісваў гэта. Напрыклад: «Сёмы клас. Я іду на практыку. Сёння не хачу, але іду, бо там будзе Зоя». Занатаваў, што яна прыйшла, са мной павіталася. Калі працавала, на мяне ні разу не паглядзела. Гаварыла з Сашкам. Я зразумеў, што ён падабаецца ёй больш. Заўтра: «Зоя зноў прыйшла. Сёння ўвогуле са мной не віталася, як быццам мяне не было». Калі з Людмілай пазнаёміўся, запісы ранейшыя пра дзяўчыну, якая падабалася, вырваў. А цяпер крыху шкадую...

— Франц Кафка ўвогуле прасіў сябра спаліць усе яго рукапісы... А нехта яшчэ пры жыцці выдае свае зборы твораў...

— Тут усё залежыць ад самаацэнкі. Адзін думае: «Калі сам сябе не выдам, то пасля не выдаць ніхто». У кожнага свой разлік. Эпоха Кафкі і цяперашняя — зусім розныя людзі. Але ўсе таленавітыя — непрадказальныя. Бывала, мастакі свае карціны рэзалі, палілі... Я, напрыклад, перачытваючы іншым разам сваё, бачу недахопы, але нічога не рву, бо яно для мяне дарагое. Ім распрадзіцца час або той, хто знойдзе. А не знойдзе, дык і добра. Усё напісанае як бы ёсць і ў той жа час няма. Гэта як у цябе ў бібліятэцы дзесяць тысяч кніг, і хіба ты іх усе ведаеш? Калі нават і прачытаў... Дзе якая стаіць? Ды яны непаўторныя. Мне часам хочацца паглядзець у старых рукапісах, якім я быў найбольшым, як усё пачыналася... Як пачырк мяняўся... А вось Алесь Письмянкоў рукапісы не захоўваў, казаў: «Навошта пакідаць чарнавікі, каб пасля даследчыкі галаву ламалі?» Але як жа даследаваць, калі не па чарнавіку? Мы ўсе розныя: адзін рукапісы паліць, іншы зборы твораў пры жыцці выдае... Я сваё захоўваю, але не ўсё.

— «Абуджаць умею гоні, // Знаю, дзе зімуюць ракі... // Дзённік мой — мае далоні, // Мазалі — мае аднакі», — радкі з вашага першага зборніка «Пронка святла». Дзённікі — гэта пісьменніцкі капітал?

— Так, які ён можа карыстаць у любы час. Я пра кожнага творцу магу напісаць у

Фота Кастуся Дробава.

любы дзень, абапіраючыся на запісы ў дзённіку. Мне казалі, з таго, што я занатаваў, можна было б, развіўшы, напісаць мастацкі твор, а я — два радкі і больш нічога. Навошта пашыраць?! Ёсць залацінка — і ўсё. І яна не мае патрэбы ў аздабленні.

— Няхай лепш у двух сказах, чым чаканне нараджэння ў выглядзе рамана?

— Так, бо можа прапасці ўвогуле... і не пабачыць свет. А я, даўшы ёй жыццё ў такім кароткім выглядзе, нешта новае напішу. З радкоў паэтычных можна было б верш скласці, а я іх проста ў дзённік занатаваў.

— Дзённікі выдаваліся, як правіла, пасля смерці аўтара, калі іх знаходзілі тэксталагі, вывучаючы творчасць пісьменніка, рыхтуючы зборы твораў...

— Запісы амаль усё жыццё друкаваў Янка Брыль. Але не скажу, што я пайшоў па яго шляху з жаданнем паўтараць за класікам. Я запісваю амаль усё: хто да мяне прыходзіў на працу, пра што гаварылі... Своеасабліва гісторыя беларускай літаратуры... Некаторыя асцерагаюцца ў размовах: «Не кажы тут, бо побач Шніп: усё запіша». А іншыя наадварот: «Я спецыяльна прыйшоў да цябе расказаць адну гісторыю, запішы, каб не прапала». Дзённікі, па сутнасці, вялі многія пісьменнікі. Але, сапраўды, друкаваліся яны пераважна пасля іх жыцця. Упершыню мае запісы пабачылі свет у 2006 годзе ў кнізе «Балада камянёў». Якраз у год, калі не стала Янкі Брыля. За мной пачалі многія выкарыстоўваць кароткую форму.

— Вы не пабаяліся раскрыць сваю душу для публічнага агляду. Хаця ў дзённіках звычайна шмат інтымнага...

— Я ў дзённіках не баюся быць смешным, не баюся быць дурным, не баюся быць шчырым. Але нікому не даю катэгарычных ацэнак. Як у чорным ёсць кропелька белага, так і ў белым — кропелька чорнага. У чалавеку — і кепскае, і добрае. Я шукаю добрае.

— Кнігі «Заўтра была адліга» — пражывае ваша любові да малой радзімы, яе насельнікаў...

— Памятаю з дзяцінства: вечарам збіраліся жанчыны з калаўротамі, пралі і спявалі песні. Я сядзеў і слухаў, мне было цікава. З дзяцінства шукаю ў людзях не адмоўныя рысы, а станоўчыя. Знаходжу і гэтым жыву. Калі нехта зневажае мяне, магу пакрыўдзіцца, але хутка адыходжу, бо кожны мае права на сваю думку, часам памылковую і крыўдную. Але і ў гэтым бывае станоўчае. Малым, гадуючыся ў бабулі Ганны ў Лягезах, я кідаў каменне ў калодзеж — суседка ўбачыла, накрывала. Я пакрыўдзіўся — прыдумаў пра яе верш. На другі дзень прыйшоў, зноў пачаў кідаць. Я тады ўяўляў, што зямля плоская: з гэтага боку бяром вяду мы, а з другога — «нядобрыя людзі»,

пра якіх гаварылі дарослыя, і, калі падлавіць момант, можна каму-небудзь з іх у лоб трапіць. Суседка не ведала гэтага, таму зноў накрывала. Я адбегся — і тут жа ёй верш прачытаў. Яна вырвала крапіву і, пакуль я праз плот пералазіў, адсцябала. Каб больш вершаў не прыдумляў. Потым, калі вярнуўся ў Пугачы да бацькоў, дзе пайшоў у школу, доўгі час баяўся ісці да бабулі, каб не сустрэцца з гераіняй майго першага твора. Мне было сорамна.

— Чаму сёння пісьменнікі часам стрымліваюць сваё жаданне выказацца?

— Кожнаму чалавеку ўласціва памыляцца. Многія таленавітыя (менавіта таленавітыя) творцы думаюць: «А, магчыма, я не змагу асіліць гэта...» І стрымліваюць сябе. Таму тых твораў, якія былі б актуальныя, адпавядалі нашаму часу, з'яўляецца мала. Вельмі складана напісаць твор, каб ён быў мастацкім, а не проста актуальным. Як мастак малюе карціну фарбамі, так пісьменнік — словамі.

Мы жывём у гэтым свеце, бачым неба, а там ляціць камета. Мы ж пра яе нічога канкрэтнага не ведаем, а толькі тое, што яна ляціць. Хто ведаў пры жыцці Талстога, што ён сядзе і напіша «Вайну і мір»? Ці Максім Багдановіч — «Зорку Венеру»? Ёсць жаданне пісаць, а што атрымаецца — адразу і самому пісьменніку невядома. Калі празаік можа нешта прыкінуць і спланаваць, то ў паэзіі — не... Патрэбныя словы для верша самі павінны прагучаць у табе... І калі ў гэты час з сабой няма паперы ці дыктафона, куды запісаць, то пачуе ў душы выліццё і не вернецца. Народны мастак Беларусі Іван Міско, з якім сябруем, казаў, што ўсё жыццё хадзіў з нагатнікам і замалёўваў. Так і ў літаратуры: ішоў, ехаў — убачыў, занатаваў, і, магчыма, некалі спатрэбіцца. Іван Акімавіч таксама казаў: «У час стварэння новага хаджу па горадзе і ўглядаюся ў людзей, шукаю непаўторных. Калі правільныя рысы твару, партрэт цяжка маляваць. Павінна быць штосьці адметнае». Я таксама ўсё жыццё з паперай і ручкай хадзіў і запісваў. Цяпер з гаджэтам. Нагаворваю першыя радкі. Калі з сабакам гуляў, нічога з сабой не браў, а радкі з'яўляліся, дык даводзілася іх паўтараць, каб не забыцца. А, бывала, раптам сустрэў знаёмага з сабакам, пачалі гаварыць, і ўсё прапала: не памятаю. Гэта — як ляцела павуцінка, ты яе злавіў позіркам, а не рукамі...

— Пушкіна называюць адным з тых, хто ў Расіі першым пачаў зарабляць літаратурнай працай. А як сёння?

— «Стихи нас не кормят, а поят, и то иногда...» — любіў паўтараць Алесь Письмянкоў. Так яно і ёсць у паэтаў. У мастакоў крыху іначай. У аднаго купляюць карціну за сто рублёў, а ў другога ж падобную — за тысячу долараў. Тут ужо вядомае дзейнічае. А ў нас, у літаратураў, адны расцэнкі на ўсіх: які б ты паэт ні быў — народны, не народны... Напрыклад, дваццаць капеек за радок. І ўсё!

— Тады трэба выдаваць больш для ганарараў? Ці ёсць тут спакуса схалтурываць і знізіць якасць? Чарговая кніга вашых дзённікаў — як чарговая частка касавыя фільма «Матрыца»?

— Першая кніга «Адлігі...» — як паравоз, які цягне за сабой вагон, потым другі, трэці, чацвёрты... Але ў кожным вагоне непаўторнае напаўненне. Я ўжо бачу, што ёсць людзі, якія чакаюць працяг «Адлігі...». Аднак гэта не серыял. Пры Савецкім Саюзе пісьменнікі маглі не працаваць. Калі ты выдаў раманист, мог два-тры гады за гэтыя грошы жыць. Цяпер для многіх мастакоў рама і палатно сталі каштаваць даражэй, чым сама карціна. Даражэй каштуюць вокладка і папера, чым твор, які ў кнізе надрукаваны. На жаль...

Сапраўдны творца, як шахматыст, бачыць наперад усе хады. Але шмат дыле-

тантаў: прайграў, схпіў дошку і грывнуў аб падлогу... Да нас былі дзесяткі, сотні, нават тысячы, якія пісалі. А цяпер іх няма, як і не было. Ну, магчыма, чыя кніжка ці дзве пабачылі свет пасля сыходу аўтара, але, але... Таму няма чаго думаць пра літаратурнае бессмерце, нават выдаўшы сотні кніг. Трэба проста працаваць, а там, як кажуць, што будзе, тое і будзе... Жыццё ў літаратуры — гэта своеасаблівы марафон, які ты павінен ад першага да апошняга метра прайсці (не трэба бегчы!) не спыняючыся. На адным добрым творы, які некалі напісаў, доўга не пражывеш. Ты павінен пастаянна даказваць сваёй творчасцю, што ты ёсць, што ты жывы, што ты можаш. Вядома, маліцца на цябе мала хто будзе. Хутчэй знойдуцца тыя, хто аплюе і скажа, што ты графаман. Асабліва дзяўбуць тых, хто сумленна працуе, жыве спакойна і займае нейкую пасаду. Зайздроснікаў хапае, як і хапала ва ўсе часы.

— А Танк ці Шамякін адчувалі на сабе такое, калі займалі пасады?

— На іх пісалі ананімікі ў ЦК. А дзе яны цяпер, тыя пісакі? Няма, як не было. Засталіся тыя, хто пісаў мастацкія творы. У паважаным «ЛіМ», дзе я 10 гадоў адпрацаваў, нейкі час, калі толькі пакінуў штотыднёвік, мяне абвінавачвалі, што пішу пра самоту, пра разбураныя курганы, храмы, магілы, маўляў, чарнуха. Як на ўсё глядзець! Магілы — гэта наша святое! Якая чарнуха?! У магілах — нашы продкі, героі, якія адстаялі краіну ў барацьбе з ворагамі.

— Чаму многія паэты ўрэшце пераходзяць на прозу?

— У кожнага паэта свой адказ, які не вядомы мне. У першах усё не выкажаш. Колькі б іх ні напісаў: пяцьсот, тысячу, пяць тысяч, дзесяць тысяч — харошых будзе пяцьдзесят. Астатняе — паўтор паўтараў. Як у спорце. Напрыклад, сёння, як рэкорд, ты скочыў на два метры, а заўтра — на 1 м 98 см. І заўсёды хочаш паўтарыць свой рэкорд, а лепш — абнавіць. У некага — два з паловай, а нехта метр не можа скочыць. Многія думаюць, што скачуць на два метры, а на самай справе — толькі на метр. Словам, пішучы гадамі на ўзроўні пачаткоўца, некаторыя думаюць, што яны ўжо класікі. Гэта бяда. Вялікі плюс для літаратара — чым раней пачаць пісаць і друкавацца. З тых, хто пачаў рана: у школе, у студэнцтве — заканамерна нешта атрымаецца, калі будзе пастаянна развівацца, а не жыць на тым, што зрабіў аднойчы. Няма ў нас класікаў, якія пачалі пісаць у пяцьдзесят. І не будзе.

— Аднак літаратурная дзейнасць, напрыклад, Сервантэса, пачалася позна...

— Правільна, ёсць выключэнні, адзінкі. Але ж усё выключэннямі быць не могуць.

Дарэчы, пра прозу: калі напішаш раманист, ён замяніць тысячу вершаў. Вельмі мала паэтаў, якіх мы ведаем па назвах вершаў. Застаюцца ў памяці чытачоў назвы раманаў, апавесцей, апавяданняў. Паэзія — гэта паветра, якім дыхаюць усе: і паэты, і празаікі. Калі празаік пачынае пісаць вершы, рэдка атрымаецца добра. І, наадварот, нярэдка цудоўную прозу пачынаюць пісаць паэты. Узяць Міхася Стральцова, Уладзіміра Караткевіча, Алесь Бадака... Людміла Рублеўская таксама пачынала з вершаў. Проза без вобразнасці бедная. Каб намяляваць карціну, яе трэба ўяўляць. Узяць, напрыклад, Івана Пташнікава і яго апавяданне «Пагоня». Лёс ляся, які пад прыцэлам ваўкоў, — адчуваеш, быццам ты сам у гэтай пагоні ўдзельнічаеш. Такі эффект дае апаэтызаваная проза.

Гутарыла Наталля СВЯТЛОВА

Літаратурная неаготыка

З'яўленне новага буйнога рамана ў беларускай літаратуры — безумоўная культурная падзея. А калі аўтар твора — Маргарыта Латышкевіч, то якасць мастацкай навінкі гарантавана.

Так, са студзеня 2025 года ў часопісе «Маладосць» пачаў друкавацца раман «Ваўкалакі». Думкамі пра яго мне як рэдактару, карэктару і шчасліваму першаму чытачу, які прасачыў за ўсім пакручастым шляхам рукапісу ад задумы да кропкі ў апошнім сказе, хацелася б падзяліцца. Пастараюся захаваць інтрыгу і не раскрываць дэталю, а таму засяроджуся на найбольш адметных цікавостках і асаблівасцях гэтага рамана і падзялюся сваімі агульнымі ўражаннямі.

Першае, на што звяртаеш увагу, — жанравае вызначэнне твора: *неагатычны раман*. І, варта сказаць, датычна «Ваўкалакаў» — гэта вельмі трапны тэрмін. З аднаго боку, як і ў традыцыйным літаратурным варыянце, мы тут маем «эталонны» гатычны набор: таямнічы замак, небяспечныя прыгоды, містыка, сустрэча са звышнатуральным. Здавалася б, яшчэ адзін твор у шэрагу «Замка Отранта» Г. Уолпала, «Старога англійскага барона» К. Ліў ці «Дракулы» Б. Стокера. Але, з іншага боку, усе згаданыя звыклія гатычныя элементы Маргарыта абыгрывае і перайначвае на ўласны лад. Напрыклад, замак з месца, дзе прывіды з інфернальным рогагам лязгаюць іржавымі ланцугамі, з сутарэнняў даносяцца вусцішныя крыкі, дый увогуле адбываюцца ўсе магчымыя жудасныя падзеі, ператвараецца ці не ў адзінае бяспечнае месца. Увогуле, страх у рамана не столькі жывёльны, фізіялагічны, колькі эмацыянальны. І болей пужаюць сустрэчы не з пачварамі, а са сваімі ўласнымі страхамі і перажываннямі, бо схвацца ад монстраў значна прасцей, чым ад самога сябе.

Падзеі рамана адбываюцца ў 1816 годзе — «годзе без лета» — між незлічонных азёраў і лясоў Браслаўшчыны. А ў цэнтры ўсіх падзей — Соф'я Лінкаўская, дачка не сказаць каб асабліва заможнага пана Пётры, якой толькі споўнілася дзевятнаццаць гадоў. Соф'я — вельмі адметны персанаж. Спачатку мы бачым няхай і наравістую, але даволі звычайную для свайго часу дзяўчыну. Ды толькі такое першае ўражанне мае мала агульнага з рэчаіснасцю. Як часта бывае ў жыцці: спакой і памяркоўныя будні могуць знянацку змяніцца нечаканай навалніцай падзей і жарсцяў. І паступова, старонка за старонкай, мы бачым, як дзякуючы шэрагу выпрабаванняў, жудасных падзей Соф'я ператвараецца ў сапраўды моцнага, калі не самага моцнага ў рамана, персанажа. Яна не зважае на небяспеку і складанасці, а часам можа падацца, што і ўвогуле нібыта не проста наўмысна лезе на ражон, а сама ж яго сабе рыхтуе і наточвае. Але адзначу, што Соф'я — не гераіня кшталту Мэры Сью, непераможная проста таму, што непераможная. Яна набівае сабе гузакі і не чакае прынцаў на конях пэўных колераў. Соф'я — сапраўдны моцны жаночы персанаж, якіх так бракуе ў беларускай літаратуры. Яе можна без ваганняў параўнаць з эпічнымі скандынаўскімі Брунхільд і Хэрвэр за тым выключэннем, што Соф'я, часта ведаючы магчымыя вынікі падзей, не рушыць слепа за накіраваннем, а сама мае ўладу над лёсам. І не толькі сваім.

Таму адна з галоўных дылем, з якой праз увесь раман сутыкаецца галоўная гераіня, — як не парушыць нітку лёсу няхай і нейкім зусім нязначным, але выразным для будучыні ўчынкам. Прыгадаем «эфект матылькі», прычып якога яскрава раскрываецца ў «Ваўкалаках».

Што да іншых герояў рамана, яны атрымаліся надзвычай каларытнымі. Гэта і вясёлы і нібыта легкадумны пан Пётра, і суровая, але клапатлівая мадам Рано, і, вядома ж, свольненскі князь Адам Рынтовіч, з прыездам якога ў раман замак і пачынаюцца ўсе злавесныя падзеі. Ці гэта проста супадзенне?

Ілюстрацыя Алены Ткачовай.

Нягледзячы на ўсю змрочнасць, як і належыць гатычнаму ці, у нашым выпадку, неагатычнаму рамана, у кнізе стае і гумару. І тут варта адзначыць, наколькі арганічна Маргарыце ўдалося ўпісаць яго ў агульную канву твора. Жарты, нават у самых вусцішных эпізодах, выглядаюць вельмі трапнымі і дарэчнымі. Як у жыцці пераплятаюцца трагічнае і камічнае, сумнае і вясёлае, так і ў рамана раскрываецца ўвесь спектр чалавечых эмоцый. І нават калі хтосьці з герояў на першы погляд падаецца «камічным», як, напрыклад, Іван Арсенчыў, варта чакаць, што з цягам часу ён раскрыецца з зусім іншага боку. Увогуле, ніводны з герояў рамана, нават другарадны, не здаецца кардонным, тым, які ўключаны ў твор, каб проста запоўніць нейкую лакуну. А сакрэт у тым, што ўсе персанажы спісаны з рэальных людзей. Маргарыта вельмі трапна ўхоплівае сапраўдныя тыпажы і пераносіць іх у раман, таму ўсе персанажы і выглядаюць «жывымі».

Гэтая «жывасць» таксама распаўсюджваецца і на тое, што ў рамана няма адназначна станоўчых ці адмоўных герояў. І нават галоўны антаганіст твора — гэта не нейкае канцэнтраванае зло, не квінтэсэнцыя неагатызму. Мы разумеем яго матывацыю, а ў некаторых момантах нават трохі суперажываем. І такая адсутнасць катэгарычнасці ў характарах герояў — чарговы доказ высокага літаратурнага майстэрства аўтара.

Таксама важна сказаць пра тытанічную працу Маргарыты з гістарычнымі крыніцамі. Адзенне, страва, агульны культурны кантэкст — усё перададзена са шчырай павагай да гісторыі. І нават калі недзе і сустракаюцца нязначныя анахронізмы — гэта не хіба, а наўмысны крок, які быў неабходны для сюжэта. Бо сама Маргарыта датычна стварэння літаратурнага твора ўслед за

Чэхавым часта кажа: «Калі ты павесіў нейкую стрэльбу на сцяну, яна абавязкова мусіць у нейкі момант стрэліць. А калі гэтага не адбудзецца — дык лепей здымай гэтую стрэльбу са сцяны».

Замак Свольна, вакол якога адбываюцца многія падзеі рамана, — таксама не проста выдуманая. У яго ёсць канкрэтны прататып: замак, які насамрэч існаваў на выспе возера ў Іказні з XVI да пачатку XVIII стагоддзя. Вядома, Маргарыта трохі ўнесла ўласных дэталю, але ў цэлым вобраз Свольны грунтаваўся на найноўшых рэканструкцыях Іказненскага замка, зробленых гісторыкамі і мастакамі. Не абмінула Маргарыта ўвагай і мясцовыя легенды. Так, вобраз возера Гульбіна з двайным дном заснаваны на паданнях, што яшчэ зусім нядаўна можна было пачуць ад старых у вёсцы Мілашкі Браслаўскага раёна пра сапраўднае аднайменнае ляснае возера. Таму Браслаўшчына ў рамана — не проста месца падзей, гэта сапраўдны невялікі свет, што грунтуецца на рэальных вобразах і паданнях тых мясцовасцей.

Што да агульнай атмасферы, дык яна выявілася ў трапным сплыве захапляльнай змрочнасці, якаснага псіхалагізму, напружанасці і... інтрыгі. Так, Маргарыта па-майстэрску трымае чытача ў салодкім няведанні ледзьве не да апошніх старонак заключнай главы. І толькі ў галаве чытача пачынае складвацца нейкая гіпотэза, у сюжэце рамана адбываецца рэзкі нечаканы паварот, які пераварочвае ўсё дагары нагамі. Таму, як цяпер часта бывае з кнігамі ці фільмамі, калі ты з першых секунд ці першых радкоў дакладна разумееш, што адбудзецца і хто галоўны злодзей, — чытачам «Ваўкалакаў» гэта дакладна не пагражае.

Нягледзячы на ўсю змрочнасць, як і належыць гатычнаму ці, у нашым выпадку, неагатычнаму рамана, у кнізе стае і гумару. І тут варта адзначыць, наколькі арганічна Маргарыце ўдалося ўпісаць яго ў агульную канву твора. Жарты, нават у самых вусцішных эпізодах, выглядаюць вельмі трапнымі і дарэчнымі. Як у жыцці пераплятаюцца трагічнае і камічнае, сумнае і вясёлае, так і ў рамана раскрываецца ўвесь спектр чалавечых эмоцый.

Падсумоўваючы даволі хаатычны развагі наконт рамана, з захапленнем хацелася б сказаць, што «Ваўкалакі» Маргарыты Латышкевіч — дакладна тое, чаго не стае нашай літаратуры. Гэта раман, які прыйдзецца даспадобы і аматарам гісторыі, і тым, хто не супраць паказываць нервы якаснымі жахамі, і тым, хто хоча разабрацца ў самім сабе. Бо «Ваўкалакі» — гэта яшчэ і пра нашы ўнутраныя перажыванні, ваганні і страхі, пра пошук адказаў на заўсёдняе жыццёвае пытанні. Першапачаткова задуманыя як невялікая аповесць, «Ваўкалакі» перараслі ў вялізны раман, які стане захапляльным чытвом не на адзін вечар і нават не на адзін тыдзень. Таму пчыра віншую Маргарыту, а разам з ёю і ўсіх нас з гэтай выдатнай падзеяй.

Яўген ПАПАКУЛЬ

Чытацкі дзённік

Навума
Гальпяровіча

Радасць ад судакранання і адкрыцця

Калі раптам акунаешся ў сапраўдную пачуццё ўсхваляванай радасці ад сутыкнення з нечым вельмі блізкім, вельмі жаданым, бо такое чытанне — сапраўднае асалода.

Прызнаюся, гэтае пачуццё ўсхваляванасці доўга не пакідала мяне пасля прачытання кнігі Алега Ждана «Геній».

Здавалася, ведаю і паважаю Алега Аляксеевіча даўно. Апошнім часам удзячны яму за пераклады маіх невялікіх аповесцей. Але тое ўражанне, якое зрабіла на мяне кніга, нібыта прымусіла паглядзець на асобу пісьменніка па-новаму, нібыта раскрыўся партрэт творцы ў шэрагу самых блізкіх маіх літаратурных куміраў.

Гэта бывае: раптам адбываецца ў, здаецца, прывычным і даўно вядомым такое яркае адкрыццё, што нібы ўспыхне яркім полымем і застанецца ў памяці жыццядайным агнём.

Пра што творы пісьменніка? Пра людзей звычайных і незвычайных адначасова, пра ўнутраныя перажыванні, блізкія многім, пра святло і цемру, пра дабро і зло, пра ўсё тое, што ёсць навокал і чым мы жывём штодня.

«Чалавек падобны на яўрэя», «Зімагор», «Геній», апавяданні — гэта зрэз жыцця розных людзей, гэта пісіхалогія так званая «малага чалавека», што заўсёды было тэмай і метадам вялікай літаратуры.

Не ведаю, ці з'яўляецца сапраўдным геніем герой аднайменнай аповесці Трышка. Смешны і нават прыкры на выгляд, з бясконцамі комплексамі, з цяжкім бізрадасным дзяцінствам, з супярэчлівым стаўленнем да ўласнай маці. Ён выклікае ў многіх і шкадобу, і агіду. І ніхто не здагадваецца, што ў гэтым кволым целе жыве шырокая душа, жыве мастак, які хоча стварыць уласны свет з дабрыві і прыгажосці.

Пісьменнік у фінале вуснамі героя прамаўляе нібыта ўсю квінтэсэнцыю апавядання:

«...Напіша (ён напіша) што-небудзь сапраўды простае і харошае толькі для таго, каб пацвердзіць яе веру: ён — Геній. І яшчэ дзеля таго, каб сустрэцца з ёю ў новым жыцці».

Веру маці, якая яго любіла, якой ён не адплаціў сваёй любоўю, якая нечакана памерла, паехаўшы з дому ў госці да брата.

Адказу на гэта няма, і толькі чытач у сваім уяўленні можа спраўдзіць або не спадзяванні героя.

Цікавае вызначэнне, якое дае аўтар паняццю геній (падаю на мове арыгінала): «Геніі — не ісклучение, их много, только люди не знают об этом. Гениальность может выявляться через профессию — художника, философа, математика, но вообще к профессии отношения не имеет. Профессия — это усердие, способность, талант... Каждое измученное лицо — гений. Гений не сила, а слабость, он совершенен, а потому не может бороться с толпой. У них, гениев, особая, сквозная судьба и доля: не исчезает окончательно, а умирает и снова возрождается».

Так прыемна ўсведамляць, што і сённяшня наша літаратура дае прыклады сапраўдных яркіх і значных твораў.

І адзін з гэтых безумоўных прыкладаў — творчасць нашага сучасніка Алега Ждана.

Расціслаў БЕНЗЯРУК

Паэт і Дэман

Памяці Янкі Купалы

Лятаў па свеце злосны Дэман
І справы чорныя тварыў.
Назваў Паэта ён «нацдэмам»
І дабіваўся, каб не жыў.

Паэт-прарок народ да волі,
Да шчасця клікаў — Дэман ўсё ж
Яму сказаў:

«Пара! Даволі!» —
І ў рукі сунуў востры нож.

Паэт не знаў, як зло асіліць.
Узяў той нож... Крывавы след
Яшчэ не звёў яго ў магілу —
Зноў услаўляў прароча свет.

А Дэман часта трапіна цэліў:
Вярнуўшыся праз колькі год,
Паэта скінуў у атэлі
У міжпаверхавы пралёт.

Хоць Дэман-ананім схаваўся,
А людзі ўсё-ткі праклялі...
Ну а Паэт? Прарок застаўся
Навекі на сваёй зямлі.

Вечнаму вандроўніку

Нямала кніжак на маёй паліцы,
Якім падоўгу не даю пыліца,
А час ад часу ў рукі іх бяру,
Чытаю — што з сябрамі гавару.

Між аўтараў і Яраслаў Пархута
Пакліча ў заветны свой закутак.
Раскажа крязнавец Яраслаў —
І верыш, быццам сам там пабываў.

Ішоў дарогамі надзеі і трывог.
Блакнот занатаваў усё, што змог:
Зямлю бацькоў — любімае прыволле,
Пад сонцам ясным — жаўранка над полем.

Што, не спаткаў пісьменнік на парозе?
Дык ён пайшоў па Беларусі. У дарозе
Сустрэнеш ты дзе-небудзь усё роўна
Яго з кійком: ён вечны наш вандроўнік!

Святыня

Прыгожыя розныя
Мовы на свеце.
Нам з нашай радзіцы
І жыць аж да смерці.

З любоўю складалі
Мы слова да слова:
Святыня святыняў
Нам родная мова!

Пад Брэстам, пад Мінскам
Або пад Бабруйскам
Не здраджвайце мове
Сваёй, беларускай!

Гандлюеш святыняй —
Зрачэшыся і маці...
На покуць садзіце
У сонечнай хаце,

Каб гучна спявала
І голас быў звонкі,
Каб чулі далёка
Аб нашай старонцы.

Як казка нарадзілася

Сам нагамі палічы,
Крокаў колькі ў Еўлічы.
Можна, тысяча? Мільён?
Раз ішоў са Слуцка Вітка,
На ім новенькая світка,
А з ім сын — Вісарыён.

Жаўрукі ўгары звінелі
І палі, здаецца, пелі,
Лёгая паклажа,
Ды няблізкая дарога
Прытаміла ўсё ж малога.
Сын да бацькі й кажэ:

— Як без казкі, не прасі,
Не пайду — тады нясі!..

Расказаў адну, другую
І няведама якую...
Скончыліся казкі!
Можна, сваю скласці?..

Як да Еўлічаў дайшлі,
Казку новую знайшлі...
Ад сяла і да сяла
Пра Вавёрку і Бусла
Казка гэтая пайшла,
І яе (таму я сведка)
Любяць і бацькі, і дзеткі.

Шмат дзівосаў

Міколу Чарняўскаму

Весела сказаў Мікола:
— Колькі радасці наўкола!
Дзе лета канчаецца,
А казкі пачынаюцца?
Сонца ў хованкі гуляе,
Нас з табою запрашае.
Скажаце, хіба не дзіва —
Хто пакрыўдзіў кракадзіла?
Лес хвалюе навіна:
Дзе красоўкі для слана?
Ці растуць грыбы ў Грыбна?
Не, не грыбна тут, а рыбна.
Зоркі-зорачкі, бы знічкі,
І аб чым няе крынічка,
На каго сварыўся гром,
Што дрыжэў ад страху дом?..
Падлічыць паэт гатоў,
Колькі ў сонейка сяброў.
Просім: намажыце, дзеці,
Бо дзівосаў шмат у свеце!

Ніна ГАРАГЛЯД

***

Дзень, як фуфайка, шэры.
Кароткі і тумановы.
Застылі ў здранцвенні дрэвы.
Далёка да вясны новай.

Белы куст хрызантэмаў
Свеціцца ў кроплях расы.
Першы мароз прыхопіць —
І як не было красы...

Дождж тратуары ліжа.
Шчокі халодзіць слота.
Жоўтыя кветкі вярціняў
У восень глядзіць самотна.

***

Незабудкі, як разлітая сінька,
Купкамі ў нізінках.
Пад ветрыкам шапочуць.
Пра што сказаць мне хочуць?
Не забывай свой дом,
Палескі край.
Дзе б ні была, не забывай...

Сум па роднай хаце

Напрасткі хто ходзіць,
Дома не начуе...
З могілак ад маці
Да хутара шыбуу.

Басаножкі ў рукі.
Замачу сукенку.
А за мной на поплаве —
Бусел маладзенькі.

Па вадзе брыду я.
Хутка буду ў хаце.

Там чужыя людзі.
Ці захочуць знаці?

...Буду я з крыніцы
Ваду чысту піць.
А галоўку нанач
Да стажка хліць...

***

Ахапак мёрзлай бялізны
З двара нясу ў хату.
Развешваю пах зімы —
Як завітала свята...

І матчына палатно
Сярод прасцін магазінных.
Крануся рукой —
Нахлынуць дзяцінства ўспаміны.

Як маці сенам духмяным
Матрац ільняны набівала...
І як жа салодка я
На тым сенніку спала!

***

Чэзне кветка ў нелюбові.
Мы гаворым на розных мовах.

А ні шчырасці, ні даверу...
За сабой зачыню я дзверы.

Басанож па калючай пожны
Напрасткі: пачакай, цягнік позні!
У нікуды я, шчаслівая, еду,
Адбываюць бярозкамі беды.

***

Мёрзлай галінкай
Клён стукае ў шыбу.
Хустку накіну.
На ганчак выйду.

Толькі з дарогі
Любы мой позніцца...
Да адзінокай
Клён нанач просіцца.

***

Прабач за чай замест вячэры.
За зачыненыя дзверы.
За адчужанасць, нецярпенне:
Муза клямкай бразгае ў сенях.

Не кажы мне пра ноч і сон.
Бачыш, Муза прысела на ўслон.
...Госця знікне пад ранак шэры.
Застанецца мой боль на паперы.

Вольга САВАСЦЮК

***

Не плач, зіма, не ўсё табе царыцай
Гуляць па белых пушчах і палях.
Ты ведаеш, што прыйдзеца скарыцца
І саступіць вясне шырокі шлях.

Яна яшчэ гукае так нясмела,
Яшчэ мароз прыходзіць па начах.
Ды ўсё навокал разам пасвятлела
І радасць зясвятлілася ў вачах.

Не плач, зіма, убор твой хутка згіне,
Бо новы пачынаецца адлік:
Пралеска прачынаецца ў лагчыне
І будзіць сок у дрэвах сакавік.

Дзяцінства

Гадоў ужо прайшло даволі шмат!
Але так добра помніцца былое.
На гэтым полі школьны наш атрад
Капае бульбу восеньскай парою.

Здавалася, бясконцыя рады.
Лясок малы як фініш для спартсмена.
Былі хвіліны стомы і нуды.
Чакалі, каб хутчэй прыйшла замена.

Лясок. І можна крыху адпачыць.
Такая думка сэрца саравала.

Бо хутка там агенчык заблішчыць
І на прутках мы будзем смажыць сала...

Паўвосені, нібыта мурашы,
На полі шычывалі мы і ў садзе.
Была надзея ў кожнага ў душы,
Што хутка ўжо і мы за парты сядзем.

Бо гарадскія дзеці ў гэты час
Даведаліся новага нямага,
А нашы кніжкі ўсё чакалі нас.
І наша школа родная чакала.

Ды толькі дзеці вёскі і зямлі
Ад гарадскіх пасля не адставалі.
Яны вадзілі ў моры караблі
І зорныя прасторы пакаралі.

Жаночы лёс

Шчасцейка было мо пяць гадоўкаў,
А пасля — для ўсіх бяда адна.
Двое на руках малых сыночкаў,
Муж на фронце, а вакол — вайна.

Колькі страху гора і бядоты
Кожны дзень хадзіла ля сяла.
Быў прытулкам лес,
часцей балота.
Ратавала дзетак, як магла.

Данякалі голад і нястача,
Галасіла ў распачы падчас,
Калі хлопчык менишанькі заплача:
«Мамачка, калі пакарміш нас?»

— Я вам калыханку праспяваю.
Спаць пара, кладзіцеся, сынкі.
І спявала: баю-баю-баю...
І сама прыдумвала радкі.

Абяцала: хутка прыйдзе тата,
Зажывём тады мы, як раней,
Будзе ў нашым доме, дзеткі, свята.
Вось бы ўжо прыйшло яно хутчэй!

Так яна спявала калыханку,
І балела сэрца ад нуды.
А калі прынеслі пахаванку,
Змоўклі яе песні назаўжды.

Тамара БУНТА

Амаль філасофія

Завіхалася на кухні... Радыепрыёмнікі быў настроены на адну з тых забаўляльных хваль, дзе ўвесь час гучаць толькі песні і вясёлая балбатня дыджэйў. У той час дыджэйла маладая дзяўчына — віншавала слухачоў па іх жа заяўках.

— Хачу павіншаваць Кацю Іванову з Мінска з юбілеем — першым месяцам сямейнага жыцця, — абвясціла яна. — Жадаю табе, Каця, стаць сапраўднай жанчынай! Не той, якая цягае дадому торбы з магазінаў і прыбірае кватэру па суботах, а той, якой захапляюцца мужчыны і падаюць да яе ног...

На мой погляд, дыджэй у прамым эфіры проста ляпнула не думаючы. А, між тым, якую псіхалагічную ўстаноўку яна дала маладым дзяўчатам і жанчынам!.. Маўляў, сапраўднай жанчыне не пра дабрабыт сям'і і парадак у хаце трэба клапаціцца, а сабе, любімай, дагаджаць, песціць, воль тады і станеш настолькі прывабнай, што ўсе мужчыны будуць ніц валіцца перад табой. Дарэчы, сёння гэта вельмі распаўсюджаная сярод жанчын думка, амаль філасофія.

— Ды ўсе маладыя жанчыны такія — няўмекі і гультайкі, — скажа мне хтосьці. — Ці сябе ў такім узросце не памятаеце?

Чаму ж, памятаю... Няўмекай была. А воль гультайкай — не! І мае сяброўкі таксама. Тады было разуменне: маладой жанчыне трэба абавязкова умець гатаваць ежу і наогул гаспадарыць! І было жаданне навучыцца гэтаму. Бо ў той час па радые неслі лухту наконт таго, якая жанчына сапраўдная, а якая — не.

Няправільная патэльня

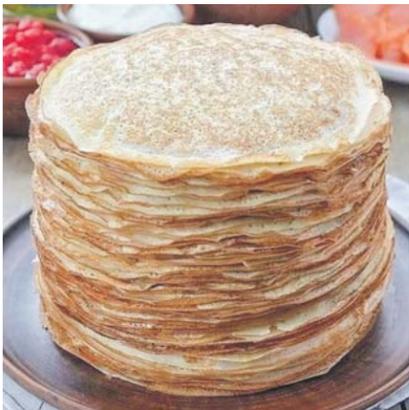
Пажаніліся з мужам у дваццаць гадоў. На вяселлі госці жартавалі:

— Дзеці жэняцца!

Тады мне гэта было дзіўна, сёння ўжо — не.

Праз кароткі час паехалі жыць у няблізкі свет, у чужыя людзі — у наш першы ваенны гарадок. Прыехалі, крыху абсталіваліся, малады муж-лейтэнант — на службу, маладая жонка — да пліты. А варыць-смажыць не ўмею: да выселля толькі кніжкі ў руках трымала. За адну з іх, «Кулінарыю», і скапілася. Разгарнула, пачала чытаць, а там што ні рэцэпт, то нейкія словы незразумелыя: «отбланшировать», «спассеровать», «поставить опару»... Што гэта азначае, не ведаю, а спытаць каго — сорамна.

Вырашыла прыгатаваць самае лёгкае, на маю думку, — бліны. Пайшла ў краму, купіла патэльню. Пачытала ў кніжцы рэцэпт, старанна адмерала патрэбныя

Чаго табе трэба, жанчына?..

Замалёўкі

прадукты, развяла вадкае цеста, адзін чарпак яго наліла на патэльню...

На маю радасць, блін атрымаўся кругленькі, прыгожаны. Узяла лапатку, каб перавярнуць на другі бок, а ён не пераварочваецца! Я і так, і гэтак — ніяк! Прыгарэў! Зняла патэльню з агня, пашаравала, памыла, наліла цеста... Праз хвіліну зноў блін не пераварочваецца! Так ніводнага не спякла і патэльню спаліла.

Тут да мяне прыйшла яшчэ адна лейтэнанцкая жонка, такая ж маладая і «вопытная» гаспадыня, як і я. Выслухала пра маю бяду і супакоіла:

— Ты не тую патэльню купіла: трэба было браць з тоўстым дном, а ты купіла з тонкім! На гэткай усё прыгараць будзе.

Адным словам, выкінула я патэльню на сметнік. Увечары прыйшоў дадому малады муж, і я яму паскардзілася, які няправільны посуд выпускае айчынная вытворчасць. Ён паверыў, перакусіў чым было.

Неўзабаве купіла новую патэльню, больш масіўную. Развяла цеста, наліла... Зноў блін прыгарэў! Адзін, другі, трэці!.. І гэтая патэльня «няправільная» аказалася! І яе выкінула.

Трэці раз купіла патэльню, ужо чыгунную. Але перш чым апрабаваць яе, нарэшце адважылася запытацца ў сталай суседкі, як яна бліны пячэ.

— Ды ўсё вельмі проста, — з ахвотай адгукнулася тая. — Вазьмі тры шклянкі мукі, тры шклянкі вады, два-тры яйкі, крышку солі, змяшай ўсё, змаж патэльню алеем ці сальцам...

— Што-што? Чым змазаць?

— Тлушчам яким-небудзь, інакш жа бліны прыгараць, — патлумачыла суседка.

Божухна, а я ж цеста проста на сухое дно налівала! Дык воль чым справа была...

Ох, і смачна ж я накарміла мужа ў той вечар! Еў бліны са сметанковым маслам і радаваўся, што жонцы нарэшце пашацавала правільную патэльню купіць. Толькі праз гады я расказала яму праўду. Пасмяяліся. Цяпер гэтая гісторыя стала адной з нашых сямейных легенд.

Цеплыня любімых рук

Перабіраючы дома шафу, знайшла сярод рэчаў фартух — маленькі, з паркалёвай таннай тканіны, па-простаму пашыты. Знізу — прамавугольнік, над ім — квадрат і чатыры матузкі: два зверху, каб завязваць на шыі, і два пасярэдзіне па баках, каб завязваць за спінай. Калісьці дачка ў класе пятым сшыла гэты фартух на ўроках працы.

Задумалася, што рабіць з ім: выкінуць, парваць на анучкі? Шкада, памятаю, як дачка ганарылася сваім першым працоўным вопытам. А мо ўвечары сесці ды ўнучцы перашыць? Ат, яшчэ час на гэта марнаваць — танней будзе купіць новы!

Сама сябе злавіла на думцы «танней будзе купіць». Як я не люблю гэтыя словы! Бо колькі разоў чула іх, прычым сказаныя з насмешкай, нават з пагардай, насуперак.

Мы ж нездарма цэнім усё, што самі пашылі, самі вырасталі, самі змайстравалі. Бо ў тыя рэчы, у тыя прадукты закладзены не толькі нашы праца і час, але і любоў, цеплыня, радасць, надзея.

Напрыклад, агурок ці якая ягадка яшчэ толькі завязваюцца, а ты ўжо ведаеш, для каго яны растуць. І якая радасць потым пачаставаць і пабачыць, з якім смакам дарагія табе людзі ядуць тое, што ты расціла!

Або калі нешта шыеш ці вяжаш, то робіш гэта звычайна для вельмі блізкага чалавека — маці, мужа, дачкі, сына, унучкі... І вельмі стараешся, каб яны парадаваліся новай сукенцы, світару або шкарпэткам. І нават калі дзяўчынка шые на ўроках працы звычайны фартух з паркалю, то вельмі стараецца не толь-

кі дзеля таго, каб дагадзіць настаўніцы і атрымаць высокую адзнаку, але і каб парадаваць матулю ці бабулю.

Калісьці я чытала, што жонка аднаго вельмі знакамітага і ўплывовага чалавека ўсё жыццё цыравала яму бялізну, хаця яны, зразумела, маглі дазволіць сабе мяняць яе штодзень на новую. У артыкуле журналіст пасмейваўся са сквапнасці і дробязнасці шаноўнай пані.

А, на маю думку, не з-за сквапнасці жанчына рабіла гэта — проста вельмі любіла мужа, і ёй было ў радасць сачыць і за яго харчаваннем, і за яго адзеннем, і за яго бялізнай... І самой клапаціцца пра ўсё. Таму яна сама рэзала яму салаты, сама прасавала кашулі, сама цыравала бялізну. І ўкладвала ў сваю работу ўсю цеплыню не толькі рук, але і душы. Можна, менавіта таму яны пражылі разам вельмі доўга і дружна.

Адным словам, фартух я не выкінула, а паклала назад у шафу. Няхай ляжыць там як сямейная рэліквія, як памяць пра першую самастойную працу дачушкі, як рэч, якая і сёння захоўвае цеплыню яе дзіцячых рук.

Чаго табе трэба, жанчына?..

Ёсць у мяне адна прыяцелька — Люся. Жыве яна не ў Мінску, але часта прыязджае ў сталіцу.

Люся адносіцца да той шчаслівай катогоры жанчын, пра якіх гавораць «кабета без узросту». Высокая, зграбная, бялявая. Калі мы пазнаёміліся, я думала, што яна маладзейшая за мяне гадоў на дзесяць. Высветлілася, на дзесяць гадоў старэйшая. Так доўга заставацца маладымі і прыгожымі могуць толькі бландзінкі. Ёй якраз пашчасціла.

А яшчэ Люсі пашчасціла на лёгкі характар. У яе заўсёды весела блішчаць вочы, а пры размове яна часта заліваецца гарэзлівым, як кажуць, дзівочым смехам. Пасля сустрэчы з ёю заўсёды застаешся ў добрым настроі.

Люся піша вершы — з-за гэтага мы і пазнаёміліся. Люсіны вершы, наскрозь прасякнутыя тонкай лірыкай кахання, ствараюць такое ж светлае ўражанне, як і іх аўтар.

Люся любіць свае вершы... спяваць. І нярэдка па тэлефоне. Тэлефануе мне са свайго райцэнтры і заўсёды лагодным галаском гаворыць:

— Я новы вершык напісала. Можна праспяваю?

І няважна, чым у гэты момант я займаюся, звычайна кажу:

— Можна.

Аднак у Люсіным жыцці ёсць адна, на яе думку, праблема: гэтай творчай асобе папаўск звычайны, прыземлены муж. Чалавек неаблагодзі, працавіты, але маўклівы і абьякавы да яе пазычнага таленту. Не тое каб ён ставіўся да Люсіных вершаў раўнадушна, а скажам так... без асаблівага энтузіязму.

Люсі часта даводзіцца выступаць у розных творчых аб'яднаннях, клубах,

бібліятэках, ездзіць па рэдакцыях, а яе Косціку гэта ўсё не даспадобы. Люся ж у мужавай незадаволенасці тым, што яна паехала на чарговае пасяджэнне літаратурнага гуртка замест таго, каб палоць грады або выбіраць бульбу, бачыць толькі нелюбоў да сябе. І наогул у Люсі да Косціка нямала прэтэнзій: не разумее яе ўзнёслай душы, не падзяляе яе поглядаў, не суправаджае на творчыя сустрэчы, а яшчэ муж — бурклівы, прыдзірлівы, сквапны, дробязны, не дазваляе ёй дапамагаць грашымі Люсінай даччэ ад першага шлюбу...

Гэта ўсё неаднойчы выплывала ў нашых з Люсяй даверлівых размовах. У такія моманты я звычайна па-жаночы спачувала таленавітай жанчыне.

Але вось нядаўна Люся завітала да мяне знянацку. Я зрабіла гарбаты, паставіла перад госцяй цукеркі, печыва. Раптам Люся кажа:

— Ой, а давайце я вас таксама пачастую! — і дастае з сумкі цэлафанавы пакет. — Гэта ж, пакуль я збіралася ў Мінск, Косцік мне бутэрбродаў з сабою зрабіў.

Яна дастала з пакета чатыры бутэрброды з дамашнім кумпяком, кожны кавалак — у вялікі палец таўшчынёю.

— Хто, — перапытваю, — зрабіў?

— Ды Косцік, мой муж!.. Скажаў, каб падмацавалася ў дарозе.

Я вухам сваім не паверыла:

— Люся, вы хочаце сказаць, што такія бутэрброды для жонкі зрабіў сквапны, дробязны муж, які яе не кахае?

Люся хвіліну-другую глядзіць на мяне, вылупіўшы вочы, а потым... як зрагоча:

— Вой, а і праўда!..

За гарбатай сталі разбірацца далей. Высветлілася, што Люсіна дачка тры разы была замужам і кожны раз, разводзячыся, пакідала чарговому мужу маёмасць, якую нажывала, вядома, з дапамогай бацькоў. Цяпер яна жыве з чацвёртым, грамадзянскім, мужам, і Люся па-мацярынску зноў хоча дапамагчы ёй грашымі, а Косцік супраць. Маўляў, трыццацігадовай жанчыне трэба ўжо жыць сваім розумам, можна, так капеічыну цаніць навучыцца.

— Люся, — кажу са здзіўленнем, — тут і родны бацька, напэўна, так бы сябе паводзіў, а не тое што айчым.

А калі даведлася, што Косцік, з якім мая госця пражыла ў законным шлюбе амаль два дзесяцігоддзі, маладзейшы за яе на пяццацца гадоў, я нават абуралася:

— Слухайце, Люся, каб вы больш ніколі не тлумілі мне галаву скаргамі на свайго мужа! Ды вашаму Косціку трэба ордэн даў!

Люся аж зайшлася шчаслівым смехам! Адыходзячы на вакзал, жанчына затрымалася ў дзвярах:

— Дык вы лічыце, што муж мяне кахае?..

Мусіць, ёй вельмі трэба было, каб хтосьці чужы пацвердзіў тое, у чым яна пачала сумнявацца.

Праз некалькі дзён Люся патэлефанавала:

— Я вершык новы напісала. Пра каханне. Можна праспяваю?

І, не чакаючы адказу, заспявала. Словы, як заўсёды, былі цудоўныя, і мелодыя таксама. Я з задавальненнем слухала.

Спявала жанчына, у якой было ўсё: і талент, і прыгажосць, і маладосць, няхай сабе і «другая» ці нават «трэцяя», і гаспадарлівы, клапацівы муж, і дачка, якую, колькі б яна ні разводзілася, заўсёды зноў бяруць замуж, і любімая ўнучка, — а яна ўсё ніяк не паверыць у сваё шчасце, усё сумняваецца ў ім, усё нечага шукае, чагосьці невядомага прагне.

І што нам, жанчынам, трэба?..

Фота з адкрытых крыніц

Блізкія лёсы

У савецкай дзіцячай літаратуры доўгія дзесяцігоддзі працаваў наш зямляк з Магілёва Анатоль Машкоўскі (1925—2008), з дня нараджэння якога сёлага споўнілася 100 гадоў.

Шукаючы звесткі пра ўраджэнцаў Беларусі, якія здзейсніліся як асобы ў рускай і савецкай літаратуры, я неяк выпадкова даведаўся, што ў Магілёве нарадзіўся рускі дзіцячы пісьменнік Анатоль Іванавіч Машкоўскі (1925—2008). Было гэта сямнаццаць гадоў назад, у 2008-м... Не спадзеючыся знайсці літаратара па старым адрасе (яго я знайшоў у даведніку членаў Саюза пісьменнікаў СССР, які быў выдадзены на некалькі дзесяцігоддзяў раней; ды і ўзрост чалавека, у пошукі якога я выправіўся...), усё ж напісаў у Маскву. Напісаў недзе на пачатку 2008 года. Адрасу доўгі час не было. Разважаючы пра розныя складанасці паштовага ліставання пасля развалу Савецкага Саюза, падрыхтаваў яшчэ адзін ліст... А раптам другі раз пошта не падвядзе!.

І ў выніку высветлілася, што пісьменнік жывы і здаровы. Ліст яго знайшоў па тым самым старым маскоўскім адрасе на вуліцы Чырвонаармейскай, у доме нумар 25. І вось цяпер я дастаю з папкі канверт, выцягваю пажоўклы лісток паперы. Адказ датаваны 4 чэрвеня 2008 года: «Я, паважаны А. М. Карлюкевіч, — прабачце, не ведаю Вашага імя і імя па бацьку, — днямі (28 мая) атрымаў Ваш ліст, які быў напісаны 6 красавіка. Атрымліваецца, што ён дабраўся да маёй паштовай скрыні амаль два месяцы... Дзіўна. Ліст, адасланы Вамі раней, не атрымаў...» І пісьменнік, якому ўжо засталася жыць меней чым паўгода, нібыта спяшаючыся, стараецца напоўніцу, хаця і досыць лаканічна, праз даты і самыя галоўныя факты, расказаць пра сябе і пра павязь з радзімай, якая яго выпяставала... «Нарадзіўся я 10 сакавіка 1925 года, — піша Анатоль Машкоўскі, — у кватэры пры Магілёўскім педтэхнікуме, які заснаваў і быў першым яго дырэктарам мой бацька Іван Барысавіч Машкоўскі (1887—1971), сын селяніна з вёскі Малыя Амхінчы Магілёўскай губерні. У Магілёве пражыў 5 гадоў, два гады ў г. Мазыры і 7 гадоў у Віцебску. Летам 1940 года сям'я пераехала ў Маскву...» І вельмі важнае наступнае сведчанне: «У Беларусі пражыў усяго 15 гадоў, але гэта былі галоўныя (слова "галоўныя" падкрэслена пісьменнікам. — А. К.) незабыўныя, дзіўныя гады ў маім жыцці. Хаця ў больш стальных узросце вельмі шмат ездзіў па Саюзе і пабываў у 16 краінах Еўропы і Паўночнай Афрыкі і шмат што пабачыў...» І напрыканцы жыцця Беларусь — Магілёўшчына, Віцебшчына, Гомельшчына — даражэй яму, чым такія экзатычныя Англія, Аўстрыя, Турцыя, Францыя, Шатландыя, Балгарыя, Польшча, Туніс, Лівія, Кіпр, Грэцыя, Югаславія...

У Вялікай Айчыннай вайне Анатоль Машкоўскі не ўдзельнічаў. Падлеткам па неасцярожнасці цяжка параніў кісьць правай рукі, пазбавіўшыся некалькіх пальцаў. Пра гэтую гісторыю з няўдалым выбухам дэтанатара старой гранаты Анатоль расказаў у апавяданні «Грымуцкая сумесь»... У 1941—1943 гг. быў у эвакуацыі. Вучыўся ў дзяцейскай сельскай школе ў паселішчы Дуван (Башкартастан). І ўжо тады актыўна пісаў паэтычныя і прэзінтывныя творы, выпускаў школьны часопіс... Творчы багаж школьніка склаў больш чым 100 вершаў і апавяданняў. А ў 1943 годзе юнак паступіў у Літаратурны інстытут імя М. Горкага. Займаўся на семінары паэзіі... Першая кніга вершаў — зборнік «Самае дарагое» — выйшла ў 1952 годзе ў выдавецтве «Молодая гвардыя». На старонках гэтай кнігі — вялікі цыкл вершаў пра Беларусь «Бакены на Дзвіне».

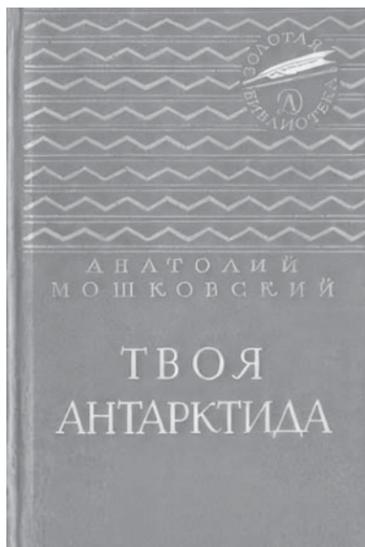

Анатоль Машкоўскі.

«С Двины, струясь, плыла прохлада, // Костры качались на плотах. // Как пристань — Витебска громада // Огнями пламенела рядом — // И звезды меркли в небесах!..»

І літаральна з самага пачатку творчай працы свае сілы Анатоль Іванавіч аддае дзіцячай літаратуры. Гэтаму, відаць, спрыяў і сам характар асобы. Хлопчыкам ён рос ціхім, непрыветным, засяроджаным у сабе. Захапляўся літаратурай, марыў пра падарожжы ў далёкія краіны.

Закончыўшы ў 1948 годзе Літаратурны інстытут, Машкоўскі працуе як прафесійны пісьменнік. Шмат ездзіць у творчыя камандзіроўкі, імкнецца выкарыстаць любую магчымасць, каб пабачыць новыя куточки, пазнаёміцца з запаведнікамі, рознымі новабудовамі, невядомымі дагэтуль рэкамі і азёрамі. Шмат піша нарысаў, дакументальных апавяданняў для часопіса «Дружные ребята». Супрацоўнічае з часопісам «Пионер» як член рэдакцыйнай калегіі. Пэўна, у падсвядомасці пісьменніка спрацавала тое,

што крыху раней запісаў у сваім дзёніку, разумеючы ўсю складанасць літаратурнага працэсу пасляваенных гадоў, яго заідаэлагізаванасць. Міхаіл Прышвін: «...Саюз Савецкіх Пісьменнікаў ёсць фабрыка для перапрацоўкі свабоднага слова ў карысную для дзяржавы справу. Значыць, варта пакончыць з гэтым пастаянным раздражненнем у адносінах да пісьменніцкай грамадскасці. Трэба памятаць, што асоба пісьменніцкая ранейшага часу нічога не мае агульнага з "інжынерам душ" нашага часу: вось Сіманаў — гэта тыповы інжынер. Цяпер час літаратуры для дзяцей, і я думаю, што тут можна рабіць і нешта карыснае. Дык будзем жа пісаць дзёнікі для сябе і кнігі для дзяцей».

У 1958 годзе маладога літаратара прымаюць у члены Саюза пісьменнікаў СССР.

Паездкі на Ангару і да возера Байкал дапамагаюць нарадзіцца такім кнігам, як «Твая Антарктыда», «Скала і людзі», «Рака мая Ангар»... Але не дае спакою і павязь з Беларуссю. З ліста Анатоля Машкоўскага: «...У 1965 годзе выходзіць кніга апавяданняў "Выклік на дуэль", якая была цалкам прысвечана беларускім гадам — дзяцінству, падлеткаваму сталенню. Мой старэйшы брат Валодзя, якога прызвалі ў рады Рабоча-сялянскай Чырвонай арміі яшчэ ў 1938 годзе, удзельнічаў у гераічнай абароне Магілёва. Як і многія тысячы байцоў, трапіў у палон, але праз чатыры дні ўцёк і стаў партызанам у брыгадзе Дзямідава, якая дзейнічала ў лясах Магілёўшчыны. Мая стрыечная сястра Нона была партызанскай медсястрою ў партызанскім атрадзе і загінула ад рук карнікаў. Уся сям'я майго дзядзькі Захара разам з іншымі жыхарамі была спалена ў хляве...»

Адна за другой да чытача прыходзілі кнігі Анатоля Машкоўскага: «Трава і сонца», «Парламенцёр», «Лавіна», «Лябядзінае крыло», «Тры беласнежныя алені», «Востраў, які кліча да сябе»... У 1987 годзе выдавецтва «Детская литература» выпусціла ў свет «Выбраныя творы» Анатоля Машкоўскага ў двух тамах.

Пісьменнік, вандруючы па Савецкім Саюзе і іншых краінах свету, шукаў уражанні, вобразы, стараўся паказаць сваіх юных герояў у працэсе маральнага выбару. Вось і ў лісце да мяне Анатоль Іванавіч піша: «...У сваіх аповесцях

і апавяданнях стараўся пісаць толькі праўду, шукаў сюжэты і тэмы, дзе не трэба было скажаць і лагіраваць рэчаіснасць...» Пяць найлепшых апавяданняў са зборніка «Выклік на дуэль» — спроба адлюстраваць тое, як паўплываў на свядомасць юных грамадзян Савецкай краіны 1937 год, пра тое, што з рэпрэсіямі надыхоў час развітання з многімі ілюзіямі. А ў сям'і Машкоўскіх пад жорнавы рэпрэсіўнай машыны трапіў і любімы дзядзька — Аляксандр Барысавіч Машкоўскі, ваенны лётчык... Хаця і быў час адлігі, калі пісьменнік прынёс у выдавецтва той, «беларускі», зборнік «Выклік на дуэль», згаданыя

«пяць найлепшых апавяданняў» з кнігі «вылецелі» — па волі выдавецкіх рэдактараў і цензуры.

...Пісьменнік, які нарадзіўся ў Магілёве, ведаючы чытачы і сёння. Болей — па яго фантастычных творах. У 1975 годзе была надрукавана аповесць А. Машкоўскага «Пяцёрка ў зоркалёце». Яшчэ раней Анатоль Іванавіч напісаў фантастычную казку «Сем дзён цудаў» — пра хлопчыка, у якога быў дзівосны літарарык «Хітрае вока», што здольны кіраваць эмоцыямі людзей.

Памёр пісьменнік у Маскве 2 снежня 2008 года... А 4 чэрвеня таго ж года Анатоль Іванавіч пісаў мне і вось пра што: «...Гадоў 15 назад вырашыў напісаць вялікую кнігу пра сваё дзяцінства, пра падлеткавы ўзрост — Магілёў, Мазыр, Віцебск. Напісаў чарнавік на 170 старонак, але вельмі хутка зразумеў,

што ў Маскве, у эпоху дзікага капіталізму і прыватных камерсантаў, такую кнігу не выдадуць. Шкада. Трэба было напісаць такую кнігу гадоў 20 назад. Выдалі б. Пра сваё жыццё ў Беларусі я памятаю шмат, а выдаў кропельку... Цяпер ужо позна: гады, сотні вяроб. Праца ў літаратуры патрабуе напружання ўсіх сіл, якіх, на жаль, засталася не так шмат...»

Да 1991 года кнігі нашага земляка Анатоля Машкоўскага выходзілі і ў перакладзе на іншыя мовы народаў Савецкага Саюза і краін свету. Толькі ў СССР — на комі ў Сыктыўкары, на адыгейскай мове ў Майкопе, на кыргызскай у Фрунзе (сённяшні Бішкек — сталіца Кыргызстана)... А яшчэ — у ГДР, Югаславіі, Польшчы, Балгарыі, Чэхаславакіі... Агульны нагляд кнігі Анатоля Машкоўскага — больш як чатыры мільёны экзэмпляраў.

...Перш чым паставіць кропку ў гэтым расповедзе пра рускага дзіцячага пісьменніка, хацелася б зазначыць такую ідэю... У нас ёсць бібліятэкі, якіяносяць імёны Аркадзя Гайдара, Максіма Горкага, Фёдора Панфёрава, іншых рускіх пісьменнікаў. Чаму б у Магілёве ці Віцебску не назваць адну з дзіцячых бібліятэк імем нашага земляка — Анатоля Машкоўскага?..

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Дарэчы

Некалькі слоў пра бацьку пісьменніка — Івана Барысавіча Машкоўскага... Ураджэнец Чавускага раёна, ён у 1906 годзе закончыў Полацкае педагагічнае вучылішча. Працаваў настаўнікам у сельскай мясцовасці. У 1913 годзе закончыў Маскоўскі педагагічны інстытут. Выкладаў у 1913—1915 гг. у Вязьме. У 1917 годзе закончыў Аляксандраўскае ваеннае вучылішча. Паспеў паўдзельнічаць у баях Першай сусветнай... У 1919—1921 гг. — у Чырвонай Арміі. Затым вярнуўся ў Магілёў. Працаваў інспектарам упраўлення адукацыі. У 1924—1930 гг. — выкладчык і дырэктар тэхнікума ў Магілёве. У 1930—1932 гг. — выкладчык Мазырскага педтэхнікума. У 1932—1937 гг. — выкладчык і намеснік дырэктара Віцебскага педагагічнага інстытута імя С. М. Кірава... У Вялікую Айчынную — дырэктар сельскай школы ў Башкартастане. З 1944 года — намеснік дырэктара па вучэбнай рабоце ў розных маскоўскіх школах. Пасля — на рабоце ў Міністэрстве народнай адукацыі РСФСР. За педагагічную працу быў адзначаны званнем заслужанага настаўніка РСФСР, у 1950 годзе ўзнагароджаны ордэнам Леніна.

Сцежкамі жыццёвымі...

Журналістку і пісьменніцу Таццяну Канапацкую добра ведаюць у Лунінецкім раёне, на Берасцейшчыне, увогуле ў Беларусі. Працуючы ў «Лунінецкіх навінах», адной з найцікавейшых «раёнак» краіны і сёння, Таццяна Васільеўна зрабіла неймаверна шмат дзеля захавання гістарычнай памяці пра ўраджэнцаў Лунінецчыны, дзеля пашырэння ведання пра іх. Работа над падрыхтоўкай гісторыка-дакументальнай хронікі «Памяць. Лунінецкі раён» вывела яе на магістральны шлях у краязнаўстве. Журналістка, не зважаючы на тое, займала яна пасаду ці проста была аўтарам «раёнкі», заўжды выступала (і актыўна працягвае рабіць гэта цяпер) ініцыятарам, арганізатарам мноства мерапрыемстваў, конкурсаў, творчых, асветніцкіх праектаў. Яны звязаны з наведваннем Аляксандра Блока палескай старонкі ў Першую сусветную вайну, з постацю пісьменніка і краязнаўца Міколы Калінковіча (у горадзе пастаўлены помнік літаратару, названа яго імем адна з вуліц), з узнаўленнем старонак гісторыі Вялікай Айчыннай вайны...

І яшчэ член Саюза пісьменнікаў Беларусі Таццяна Канапацкая — аўтар, укладальнік і рэдактар серыі кніг «Лунінецкая памяць». Здзейснена восем выпускаў. Чарговы з іх — «Лунінецкая памяць. Дадатак 8» — носіць наступную назву: «Вечнасць друкаванага слова». Кніга паядноўвае тэматычныя абсягі, якія звязаны з пісьменнікамі, журналістамі ў стасунках з Лунінецчынай, расказвае пра тое, героямі якіх кніг — найперш дакументальных — сталі ўраджэнцы, жыхары раёна.

Журналісцкі, краязнаўчы пошук Таццяны Канапацкай самым цесным чынам звязаны з вывучэннем гісторыі лунінецкай раённай газеты. Ужо на самым пачатку кнігі пісьменніца звяртаецца да чытача: «...Цяга да літаратурнага слова заўжды была ўласціва жыхарам Палесся — магчыма, маляўнічасць ваколці настройвала на паэтычны лад. І гэта адлюстравала газета, народжаная ўз'яднаннем, — ужо праз месяц пасля выхаду першага нумара «раёнкі» адна з палос прадставіла творчасць нашых чытачоў.

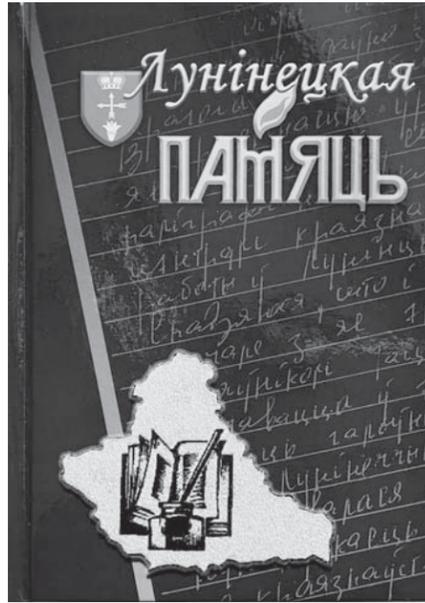
Што ўжо казаць пра людзей, якія стваралі газету?! Літаратурныя супрацоўнікі — так тады называлася пасада работнікаў органа друку. Сёння звыкла іх называюць па спецыяльнасці — журналісты. Шмат з тых, хто працаваў у Лунінецкім раёне ці пазаштатна супрацоўнічаў з мясцовай газетай, сталі вядомымі пісьменнікамі і паэтамі. Многія прафесійныя літаратары былі гасцямі працоўных ці вучнёўскіх калектываў на Лунінецчыне. У многіх кнігах занатаваны гістарычныя звесткі пра нашы мясціны ці асоб, якія складаюць славу глыбінкі Палесся...»

З 1939 да 1962 года раённая газета называлася «Авангард», затым — «Ленінскі шлях», а ўжо з 1991-га — «Лунінецкія навіны». У 1939 годзе на працу

ў «Авангард» на пасаду адказнага сакратара рэдакцыі прыехаў выпускнік Камуністычнага інстытута журналістыкі Фёдар Фёдаравіч Жураўскі (1915—1996). У пасляваенны час ён стаў першым дырэктарам першага ў СССР музея Аляксандра Блока (адкрыты ў 1980 годзе) у Лапаціне Пінскага раёна. На старонках «Вечнасці друкаванага слова» — згадка і пра першага краязнаўца Лунінецчыны Васіля Васільевіча Нягяціна (1894—1978), які на працягу ўсяго свайго жыцця вёў дзённікі. Часткова запісы захаваліся. Некаторыя іх старонкі надрукаваны ўжо ў XXI стагоддзі. Васіль Нягяцін — і аўтар верша «Лесовозка», які надрукаваў у красавіку 1940 года ў раённай газеце пад псеўданімам «Н. В.». Даволі цікавымі падаюцца старонкі кнігі, прысвечаныя Аляксандру Іванаўне Каратышэўскай (1910—2003), якая ў 1998 годзе выдала ў Маскве кнігу ўспамінаў пра сваё палескае, лунінецкае жыццё «Опаленные крылья», і Васілю Міхайлавічу Каратышэўскаму (1905—1977), які некаторы час у 1950-я гады працаваў у лунінецкай «раёнцы». Паэт, публіцыст, менавіта ён у свой час «вывеў на арбіту і паэтычную планету — Яўгенію Янішчыц».

Таццяна Канапацкая згадвае публікацыі Янкі Брыля на старонках «Авангарда», падрабязна расказвае пра далучанасць Уладзіміра Караткевіча да Лунінецкага краю праз кнігу «Зямля пад белымі крыламі». Расказваецца і пра сустрэчу з лунінецкімі меліяратарамі вядомага пісьменніка Піліпа Пестрака (пра наведванне аўтарам раманаў «Сустрэнемся на барыкадах» і «Серадзібор» Палескай доследна-балотнай станцыі — публікацыя ў «раёнцы» ад 2 жніўня 1966 года пад назвай «Пісьменнік у меліяратараў»).

У Вялікую Айчынную вайну лунінецкімі, палескімі сцежкамі прайшла

пісьменніца, аўтар рамана «Мои мосты» Яўгенія Паўлаўна Сергіенка. Таццяна Канапацкая прысвяціла ёй раздзел «...Няма на ўсім свеце лепшага горада, чым Лунінец». З Лунінецкім краем звязаны лёс беларускага паэта, перакладчыка Міколы Федзюковіча (1943—1997), аўтара прыкметных у беларускай літаратуры другой паловы XX стагоддзя вершаваных зборнікаў «Зямля-магніт», «Мілавіца», «Птушыны грай», «Макаў цвет». Мікалай Мікалаевіч працаваў фотакарэспандэнтам газеты «Ленінскі шлях». Таццяна Канапацкая нагадвае, што ўпершыню М. Федзюковіч выступіў у лунінецкай раёнцы з прозай — 16 чэрвеня 1962 г. І толькі ў 1963 годзе на старонках «Ленінскага шляху» з'явіліся яго вершы. Вось адзін з тых твораў — «Май»:

*Неба безданню блакітна-чыстай
Агарнуў ён, нібы дываном,
Светлы май у квецені ўрачыстай
Кроцьчыц на зямлі заспадаром.
На галінках бэзу ён шугае,
Яркіх фарбаў дорыць колер ім.
Усё навокал ўладны май краінае.
Апраінае характэвам сваім.
Калі пройдзе майскі дожджык цёплы, —
Зелянець усходам, сейбіт, вер.
Не крыўдуй, таварыш, калі кропля
Лішняя ўпала за каўнер.*

У Мікашэвіцкім дзіцячым доме ў першыя пасляваенныя гады выхоўваўся будучы пісьменнік Уладзіслаў Нядзведскі (1929—1973). У гэтай жа ўстанове

ў 1948—1950 гг. ён працаваў старшым піянерважатым. У 2005 годзе імя У. Нядзведскага нададзена гімназіі горада Мікашэвічы.

Таццяна Канапацкая на старонках свайго даследавання (жанр якога можна смела вызначыць як «літаратурна-краязнаўчая хрэстаматыя») паказвае мноства, на першы погляд, «драбнічак», згадак, звязаных з наведваннем краю вядомымі беларускімі, рускімі, савецкімі пісьменнікамі. Але гэтыя «драбнічкі» ствараюць грунтоўную, шматабсяжную карціну еднасці Лунінецчыны, еднасці насельнікаў краю з імёнамі, жыццём і творчасцю літаратараў, а увогуле — еднасці з прыгожым пісьменствам, духоўным светам, літаратурай і мастацтвам. У 1971 годзе ў лакаматыўным дэпо Лунінца ў калектывах БМУ, раённай бальніцы, саўгаса «Авангард», ПМК-47, БУ-902, гарпо, завода масла і САМ, у рэдакцыі газеты чыталі свае вершы, дзядлілі творчымі планами паэты Пятро Прыходзька і Міхась Скрыпка. Нагадаем, што тройчы бываў у краі класік беларускай літаратуры Якуб Колас (у лістападзе 1911 — лютым 1912 года жыў у Лунінцы). Дарэчы, павязь народнага песняра Беларусі з Лунінецчынай стала для Таццяны Канапацкай падставай для арганізацыі многіх літаратурна-краязнаўчых мерапрыемстваў, да ўдзелу ў якіх запрашала і родзічаў Канстанціна Міхайлавіча Міцкевіча, і супрацоўнікаў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа, і пісьменнікаў-сучаснікаў...

У кнізе «Вечнасць друкаванага слова» — згадка пра многіх паэтаў, празаікаў, публіцыстаў, якія і цяпер працуюць у беларускай літаратуры. Таццяна Канапацкая пастаралася ўспомніць усіх тых, хто не абшыоў увагай Лунінецкі край, хто спрычыніўся да розных мясцін, хто знайшоў час на наведванне цікавай палескай старонкі. І ўсё ж пісьменніца, краязнаўца прызнаецца: «Не ставіла свайі мэтай «объять необъятное...» Значыць, у кнігі павінен быць працяг?! І ён абавязкова будзе. Руплівасць Таццяны Канапацкай, яе высокая творчая працаздольнасць не даюць права ў гэтым усумніцца.

Выкладчыкам роднай літаратуры, настаўнікам гісторыі ў Лунінцы і Лунінецкім раёне пашчасціла: яны займелі выдатны, багаты на фактаграфічны матэрыял сапраўдны падручнік, сапраўдны вучэбны дапаможнік па літаратурным краязнаўстве.

Раман СЭРВАЧ

Пераемнасць традыцый

Нядаўна гісторыкі і аматары краязнаўства атрымалі цудоўны падарунак. У снежні мінулага года адбыліся XV Карэліцкія чытанні, а ўжо ў сакавіку 2025 года ўдзельнікі навукова-практычнай канферэнцыі прычкалі добрую вестку — толькі што ў Мінску выйшаў зборнік «Карэлічы і Карэліцкі раён: гісторыя і сучаснасць», у які ўвайшлі матэрыялы XIV (2021 г.) і XV (2024 г.) Карэліцкіх чытанняў. Выданне пабачыла свет дзякуючы Інстытуту гісторыі НАН Беларусі, «Міжнароднаму дзяржаўнаму акадэмічнаму інстытуту імя А. Д. Сахарова» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і Карэліцкаму райвыканкаму.

У зборніку змешчаны вынікі навуковых даследаванняў, прысвечаных гісторыка-культурнай спадчыне Карэліччыны. Увагай даследчыкаў ахоплены ўсе сферы жыцця рэгіёна ад старажытнасці да сучаснасці. Доктар геаграфічных

навуц, прафесар БДУ Ядвіга Елавічава свой даклад прысвяціла геалагічным даследаванням прыроднай спадчыны Карэліччыны. Кандыдат гістарычных навуц, загадчык аддзела спецыяльных гістарычных даследаванняў Інстытута гісторыі НАН Беларусі Аляксандр Доўнар у сваім артыкуле раскажа пра жыццё Карэліччыны другой паловы XVII — першай паловы XVIII ст. У цэнтры ўвагі доктара архітэктуры, прафесара Сяргея Сергачова аказаліся майстрыхі карэліцкіх шпалер сярэдзіны XVIII ст. Пра беларускі нацыянальны рух у Заходняй Беларусі і актывістаў Жухавіцкай гміны распавёў кандыдат гістарычных навуц, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта Аляксандр Горны. Супрацоўнікі музея «Замкавы комплекс «Мір»» Вераніка Красоўская і Наталля Кавалевіч закранулі пытанні, звязаныя з жыццём лёсам князя Дамініка Радзівіла і Мірскага прыгта ў XIX ст. Вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута

літаратуразнаўства НАН Беларусі Ігар Шаладонаў засяродзіў увагу на аповесці Янкі Брыля «Муштук і папка». Традыцыйныя рамёствы Карэліччыны, развіццё турызму і некаторыя іншыя пытанні таксама былі ў полі зроку даследчыкаў. У зборніку змешчаны два артыкулы аўтара гэтых радкоў, прысвечаныя гісторыі школы і царквы ў Карэлічах.

У прадмове да выдання рэдкалегія адзначыла: «Матэрыялы зборніка дазваляюць па-новаму паглядзець на гісторыю гэтага ўнікальнага куточка Гродзеншчыны, раскрыць малавядомыя старонкі мінулага, асэнсаваць ролю рэгіёна ў фарміраванні культурнай спадчыны Беларусі. Аўтары імкнуліся не толькі прадставіць факталагічны матэрыял, але і паказаць жывую павязь часоў, пераемнасць пакаленняў і традыцый».

Выданне адрасавана вучоным, студэнтам, настаўнікам, краязнаўцам і ўсім, хто цікавіцца гісторыяй Беларусі.

Святлана КОШУР

Магчымасці кантрасту

На персанальную выстаўку майстра манументальна-дэкаратыўнага і прыкладнага мастацтва, жывапісца Барыса Семілетава «Буйным планам» запрашаюць у галерэю «Арт-Фабрыка». Тыздзень таму экспазіцыя, у якую ўвайшлі карціны, напісаныя і некалькі гадоў таму, і сёлета, размясцілася на пляцоўцы, дзе цяпер можна пазнаёміцца з работамі іншых беларускіх жывапісцаў, у тым ліку сына Барыса Семілетава — Івана.

У цэнтры ўвагі Барыса Семілетава — неадушаўленыя прадметы, якія мастак дэталёва разглядае, выходзіць істотнае, а затым выяўляе на палатне тыя ці іншыя вобразы, успаміны аб іх, пачуцці ад знаёмства і вывучэння. Позірк гледача быццам павінен чапляцца за розныя тэкстуры, аднак іх ён бачыць выключна ў інтэрпрэтацы аўтара. Пазнавальнасці, адчування, напрыклад, гладкасці або шурпатасці амаль няма.

Мастаком кіруюць уласнае бачанне свету і адметных кампазіцыйных рашэнняў. Так, часам яму ўласцівыя

«Буйным планам III», 2023 г.

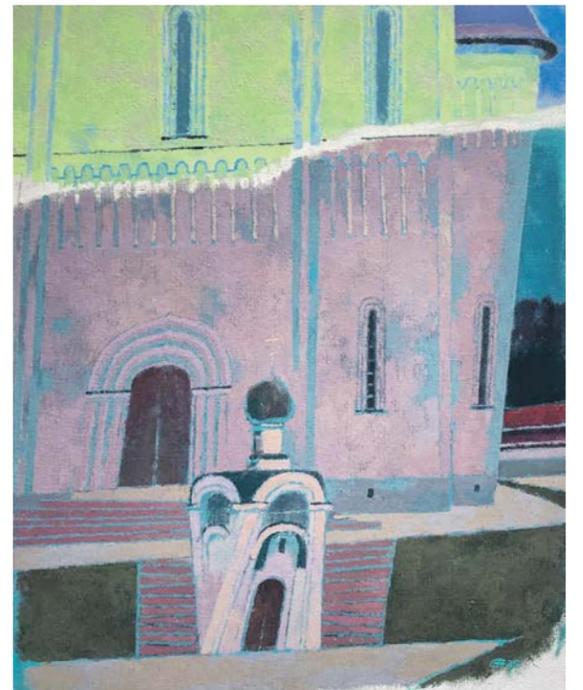

«Плюс 2,5», 2017 г.

пазбаўленне работ кампазіцыйнай цэласнасці, засяроджанасць на колерах і адценнях, магчымасцяў кантрасту, імкненне да статыкі, паважнасці. Погляд на тыя ці іншыя прадметы з розных ракурсаў дазваляе Барысу Семілетаву разважаць пра сутнасць рэчаіснасці. Тут — і характэрна прыроды, і прыгажосць штодзённага, і адметнасць створанага чалавекам — мастак на ўсё глядзіць з любоўю і замілаваннем.

Асаблівую ж сэнсавую напоўненасць нясуць работы з выявамі праваслаўных храмаў, а таксама тыя, дзе пэўным чынам выяўлена стаўленне да веры (самае відавочнае — «Надзея» 2025 года). Усяго некалькі карцін, але яны не могуць не вылучацца — усё ж зварот да хрысціянскай сімволікі. У гэтых творах не так шмат дэталізацыі, вобразы адрозніваюцца маштабнасцю, значнасцю, і тут ужо аўтар адыходзіць ад лёгкай іроніі, з якой прывык глядзець на свет (канцэпцыя серыі «Буйным планам» яскрава гэта пацвярджае).

Між тым форма бачыцца мастаком як асаблівая крыніца для эксперыментаў. Адлюстраванне знешняга выгляду прадметаў Барыс Семілетаў выкарыстоўвае як нагоду для пазбаўлення ад культуры рэалізму і прыроды ў выяўленчым мастацтве. Шмат у чым жывапіс майстра можа быць незразумелы для грамадства, для значнай часткі публікі, якая цікавіцца мастацкім працэсам у краіне і свеце. Значэнне яго некаторых работ (не толькі на выстаўцы) — загадка. Як правіла, яны пазбаўлены ўмоўных сімвалаў, з дапамогай якіх творцам так проста звяртацца да гледача, так лёгка весці з ім дыялог. Калі яшчэ ў мінулым стагоддзі прадстаўнікі розных плыняў

«Сон», 2025 г.

мастацтва тлумачылі свае найскладанейшыя карціны з дапамогай маніфестаў, то сёння назіральніку застаецца спадзявацца толькі на ўласны мастацкі густ і вопыт. Між іншым, мастакі не любяць, каб на іх творчасць прычэплівалі ярлыкі. Ім даспадобы, калі наведвальнік музея ці галерэі імкнецца зразумець сэнс, а таксама адшукаць тыя змест ды ідэю, прапанаваць такое тлумачэнне, якія здзівяць самога аўтара... Якраз падобнага падыходу і патрабуюць выстаўкі накшталт «Буйным планам». Пазнаёміцца з праектам Барыса Семілетава ў «Арт-Фабрыцы» можна да 21 красавіка.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Свет інтэрпрэтацый

«Сны, якія не збыліся, мары, якія засталіся ў мінулым, і шкадаванні, якія працягваюць жыць у памяці, — усё гэта становіцца матэрыялам для стварэння вобразаў, напоўненых эмоцыямі і фантазіямі», — так апісвае Юлія Качур свой праект «Няспраўджаныя ўспаміны», які адкрыўся ў галерэі ДК. Наведвальнікам прапаноўваецца цікавая магчымасць прайсціся па лабірынтах душы аўтара, дзе сны і рэальнасць становяцца адзіным цэлым.

Юлія Качур нарадзілася ў Слуцку ў творчай сям'і. Мама (таксама мастачка) аднойчы прынесла фарбы і палатно і папрасіла што-небудзь намаляваць. Так у 2019 годзе і з'явілася першая работа пад назвай «Самы момант». Праз два гады мастачка адкрыла сваю першую персанальную выстаўку. Асноўная мэта творчасці Юліі Качур — праз колер і кампазіцыю прывесці гледача да гармоніі з сабой і светам.

Асаблівы стыль Юліі Качур мае рысы італьянскага футурызму, фавізму і кубізму. Большасць работ творцы — партрэты ці аўтапартрэты, што таксама можна заўважыць на выстаўцы. Кожная карціна — гэта разважанне пра тое, як успаміны пад уплывам часу, новых абставін і вопыту змяняюцца, трансфармуюцца і набываюць новыя сэнсы. Юлія даследуе гэтую тонкую грань паміж рэальнасцю і ілюзіяй, паміж тым, што прайшло, і тым, чаго ніколі не будзе.

Характэрная рыса стылю мастачкі — людзі, чые эмоцыі нельга распазнаць па выразу твару. Яны безаблічныя, ананімныя. Магчыма, не існуюць і ніколі не існавалі... Трэба быць вельмі праніклівым, каб адчуць эмацыянальны стан герояў і паглыбіцца ў іх перажыванні. Гэты прыём прываблівае і дазваляе мастачцы зрабіць акцэнт на колеравай палітры і перададзенай атмасферы, стварыць універсальны вобраз, у якім кожны зможа знайсці сябе. Нягледзячы на перавагу безаблічных фігур у творчасці Юліі Качур, яе работы не напоўнены адзінотай і сумам. Гэта больш пра адасабленне

«Блюз», 2025 г.

«Месца для музыканта», 2024 г.

і шчырую размову з самім сабой, пра паўзу, якая хоць раз у жыцці патрэбна кожнаму чалавеку. Атмасфера творчасці Юліі Качур падшурхоўвае наведвальнікаў да глыбокага самааналізу, філасофскіх разважанняў і пераасэнсавання ролі чалавека ў зменлівым свеце.

Работы «Канарэйка» (2025) і «Нас тут не было» (2025) хоць і не побач, але расказваюць адну гісторыю. Карціны аб'яднаны абстрактным фонам, а галоўны герой, як ні дзіўна, — стол. Героі «Канарэйкі» — маладая дзяўчына і птушка. Тут няма інтрыгі ці схаванага трагізму — толькі спакой і сузіранне быцця. Стол у гэтым творы служыць асновай, падмуркам плаўнага цяжэння жыцця. Зусім іншы настрой на карціне «Нас тут не было». Здаецца, той жа стол і фон, аднак цені закаханых дадаюць сумны падтэкст. Назва работы наводзіць на думку, што каханне прайшло і не засталася нават ва ўспамінах. Зусім іншая гісторыя кахання адлюстравана ў творы «Эдэм». На фоне прыгожых заморскіх краявідаў размясцілася пара. Можна ўбачыць толькі іх сілуэты, аднак і гэтага дастаткова, каб адчуць атмасферу сапраўднага кахання.

Спакоем і гармоніяй напоўнены «Дама з партвейнам» (2024), «Фрэш» (2025) і інш. Дапаўняюць іх кампазіцыі з музычным флёрам «Блюз» (2025), «Рэха музыкі» (2023), «Джын» (2022), «Месца для музыканта» (2024). Мастачка выкарыстоўвае яркія колеры, робячы акцэнт на кантрасце паміж лірычным героем і навакольным светам. Любімыя фарбы творцы — аранжавая, сіняя, блакітная, чырвоная і жоўтая — іх можна заўважыць амаль на ўсіх творах.

Філасофскім цэнтрам экспазіцыі з'яўляецца серыя, складзеная з карцін «Нараджэнне» (2025), «Абвяшчэнне» (2025), «Стварэнне» (2025). Творы выкананы ў кірунку сюррэалізму. На абстрактным фоне размясцілася жанчына, у якой замест галавы ракавіна — як сімвал нараджэння новага жыцця, новых ідэй і сэнсаў.

«Абвяшчэнне», 2025 г.

Багатая на сімволіку і абстракцыянiзм творчасць Юліі Качур мае на мэце паглыбіць гледача ў свет інтэрпрэтацый, адкрыць новыя грані падсвядомасці і прымусяць глядзець на сусвет праз пачуцці.

Праект працуе да 13 красавіка.

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА

Выстаўка, як машына часу

Угасцеўні Уладзіслава Галубка дэманструецца праект, прысвечаны 105-годдзю з дня адкрыцця ў Мінску Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Выстаўка «Беларускі дзяржаўны тэатр. Пачатак: драматургія, сцэнаграфія, труппа» прапаноўвае ўнікальную магчымасць вярнуцца на стагоддзе назад і далучыцца да стварэння вялікай установы.

14 верасня 1920 года адбылася значная падзея ў культурным жыцці Беларусі — урачыстае адкрыццё Беларускага дзяржаўнага тэатра ў Мінску. З таго часу ў беларусаў быў свой пастаянны тэатр, дзейнасць якога мела дзяржаўнае значэнне, а для развіцця яго ствараліся ўсе неабходныя ўмовы.

Праграма ўрачыстага адкрыцця тэатра была вельмі разнастайнай. Пасля выканання хорам «Інтэрнацыянала» беларуская труппа паказала глядачам спектакль «Рысь» Э. Ажэшка. Удзельнічалі таксама руская і яўрэйская труппы. Праграма мела вялікі поспех,

Афіша ўрачыстага адкрыцця тэатра.

таму на наступны дзень вырашылі яе паўтарыць.

Першы беларускі тэатр згуртаваў яркіх асоб: артыстаў і рэжысёраў, мастакоў, кампазітараў і драматургаў, якія ўжо праявілі сябе на сцэне іншых тэатраў. Для многіх артыстаў Беларускага дзяржаўнага тэатра стаў пачаткам іх зорнай тэатральнай кар’еры.

Мастацкім кіраўнікам толькі што створанага калектыву быў прызначаны Фларыян Ждановіч (1920–1921), які ў сваёй творчасці значную ўвагу аддаваў пастаноўкам п’ес беларускіх аўтараў. Як рэжысёр ён абапіраўся на працу папярэднікаў і традыцыі беларускага народнага тэатра, шырока выкарыстоўваў народныя музыку і спевы. У перыяд з 1921 да 1931 года мастацкім кіраўніком тэатра быў Еўсцігней Міровіч, які таксама рабіў акцэнт на беларускую драматургію. Пад яго кіраўніцтвам тэатр ажыццявіў вельмі папулярную ў той час ідэю нацыянальнага адраджэння. За 10 гадоў Міровіч паставіў каля 40 спектакляў і выхаваў цэлае пакаленне актёраў. Менавіта ён зрабіў вялікі ўнёсак у развіццё беларускай актёрскай школы.

Пасля Еўсцігнея Міровіча мастацкімі кіраўнікамі Беларускага дзяржаўнага тэатра былі Леў Літвінаў (1932–1937), Леанід Рахленка (1937–1943).

Рэпертуар тэатра 1920–1930-х гадоў насычаны класічнымі творами, якія можна і сёння ўбачыць на сцэне Купалаўскага тэатра: «Паўлінка» (візійная картка тэатра), «Разбуранае гняздо» Янкі Купалы, «На дне» Максіма Горкага, «На купалле» Міхася Чарота, «Жрэц Тарквіній» Сяргея Паліванава, «Машэка» і «Каваль-ваявода» Еўсцігнея Міровіча, «Айчына» Кузьмы Чорнага, «Жакерыя» Праспера Мерымэ, «Хто смяецца

Фрагмент экспазіцыі.

апошнім» Кандрата Крапівы і інш. Як можна заўважыць, рэжысёры аддавалі перавагу п’есам беларускіх аўтараў, што моцна паўплывала на развіццё айчыннай драматургіі. Тэатр працаваў у складаных умовах, маючы доступ да сцэны толькі два дні на тыдзень. Часта даводзілася выступаць у мінскіх клубах і на вытворчасці, а пасля ехаць з гастролімі спачатку ў найбліжэйшыя вёскі і гарадкі, а потым ужо ў такія гарады, як Віцебск, Полацк, Бабруйск, Орша.

Тэатральна-дэкарацыйным афармленнем сцэны ў гэты час займаліся мастакі Канстанцін Елісееў, Оскар Марык, Меер Аксельрод, Барыс Малкін і інш.

Акцёрамі, якія склалі аснову маладога тэатра, былі Фларыян Ждановіч, Канстанцін Саннікаў, Паўліна Мядзёлка, Усевалад Фальскі, Уладзімір Крыловіч, Уладзімір Уладамірскі, Барыс Платонаў, Стэфанія Станюта, Лідзія Ржэцкая, Глеб Глебаў, Сцяпан Бірыла,

Здзіслаў Стома, Аляксей Бараноўскі, Галіна Макарава, Уладзімір Дзядзюшка, Зінаіда Браварская... Гэтаму легендарнаму пакаленню было наканавана стаць першымі зоркамі айчыннай сцэны, заснавальнікамі нацыянальнай актёрскай школы.

У часовай экспазіцыі ў гасцеўні Уладзіслава Галубка прадстаўлены фотаздымкі труппы ў розны час, пачынаючы з 1920–1930-х гадоў, афіша ўрачыстага адкрыцця тэатра, асабістыя рэчы артыстаў, эскізы касцюмаў і дэкарацый да першых тэатральных пастановак, сцэнарыі з фондаў Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь. Выстаўка, як машына часу, вяртае ў залатую эпоху станаўлення беларускага тэатра і дае магчымасць дакрануцца да крыніц мастацтва, якое і сёння натхняе актёраў, рэжысёраў, сцэнарыстаў і простых глядачоў на новыя творчыя подзвігі.

Лізавета КРУПІЯНЬКОВА,
фота аўтара

Ад Арэсы да Лідзейкі

Дом Валянціна Таўлая Лідскага гісторыка-мастацкага музея супрацоўнічае з рознымі ўстановамі культуры Беларусі. У тым ліку з Дзяржаўным літаратурным музеем Янкі Купалы. Музейшчыкаў злучыла адна важная ў гісторыі беларускай літаратуры падзея — прыезд у Лідзу народнага паэта Беларусі Янкі Купалы ў сакавіку 1940 года. Роўна 85 гадоў назад. Між іншым, горад рыхтуецца да Дня беларускага пісьменства!

Было гэта 13, 14, 15 сакавіка. Гэтымі днямі Янка Купала пабываў у горадзе Лідзе ў якасці кандыдата ў дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР па Лідскай-Слабадскай акрузе № 306. Сакавіцкія даваенныя дні былі вельмі насычанымі. Тыя аб’екты, дзе адбываліся выступленні, на жаль, не захаваліся. Засталіся толькі ўспаміны. Сустрэць Івана Дамінікавіча Луцэвіча было даручана Валянціну Таўлаю і іншым маладым паэтам, якія пражывалі ў Лідзе і на Лідчыне (Ніна Тарас, Якуб Міско, Пятрусь Граніт, Анаголь Іверс, Іосіф Альбірт). Адна з сустрэч прайшла і ў гарадской бібліятэцы, якая размяшчалася каля Лідскага замка. Тады на яе паліцах былі кнігі на яўрэйскай, польскай мовах. Янка Купала дастаў з партфеля сваю кнігу «Над ракою Арэсай» і падарыў бібліятэкаркам. Яна стала першым беларускамоўным выданнем на той час. Пазней гэтую ж кнігу атрымаў і Валянцін Таўлай з дароўным надпісам

ад аўтара. Так склалася, што ваенныя падзеі не пашкадалі ні гарадскую бібліятэку, ні асабістую, якая была ў Валянціна Таўлая. І вось праз 85 гадоў у Дом Валянціна Таўлая, што па вуліцы Замкавая, 7, кніга вярнулася як страчаная спадчына. З вялікай радасцю яе перадалі на часовае захоўванне калегі з Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы. Гэта тая ж зялёная кніжачка, якую ўспамінаў Валянцін Таўлай і якая таксама ляжала на паліцах у яго пакоі! Выданне арыгінальнае за 1937 год, выйшла накладам 5000 экзэмпляраў. Але ж

гэта не адзінае, што перадаў музей Янкі Купалы. Усіх кніг з паэмай «Над ракою Арэсай» экспануецца пяць: 1933, 1934, 1936, 1937, 1940 гг. Акрамя іх — партреты, фотаздымкі народнага паэта, а таксама альбом да паэмы «Над ракою Арэсай» з ілюстрацыямі чыгачоў Лідскай гарадской бібліятэкі імя Янкі Купалы Н. Рашэтнікавай і Н. Мосіна.

На ўрачыстае адкрыццё выстаўкі «Ад Арэсы да Лідзейкі» прыйшлі прыхільнікі спадчыны Янкі Купалы. Сярод гасцей — навуковы супрацоўнік аддзела навукова-экспазіцыйнай і выставачай

работы Ганна Ісакава. Яна падзякавала за супрацоўніцтва, за сумесны праект, які яшчэ больш зблізіць два літаратурныя музеі ў знаках для Ліды год, калі горад стане пляцоўкай святкавання Дня беларускага пісьменства. В. Таўлай у свае апошнія гады працаваў навуковым супрацоўнікам і намеснікам дырэктара літаратурнага музея Янкі Купалы. У той час ён змог сабраць значны матэрыял пра свайго старэйшага таварыша, у тым ліку падрыхтаваў знакамітую купалаўскую паэму «Гарыслава».

Бібліяграф Лідскай раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы Галіна Курбыка прадэманстравала альбом «Беларускі народны арнамент» з аўтографам жонкі Янкі Купалы Уладзіславы Францаўны Луцэвіч ад 29 чэрвеня 1956 года. Гэтая рэліквія і цяпер радуе чыгачоў Лідскай бібліятэкі. Разам з тым прысутныя і госці змаглі пачуць голас Песняра праз аўдыязапіс — верш «Трэба нам песень». Неабходна адзначыць, што ў чэрвені споўніцца і 100 гадоў, як Янку Купалу было нададзена званне народнага паэта Беларусі. Сышліся даты і падзеі ў Лідзе!

Да гэтага часу нібы чуецца голас з такімі радкамі:

*Дзесь там, з-пад нябесся,
нам дзякуе дзеяць:
«Удзячны Вам, Ліда!
Ваш І. Д. Луцэвіч...»*

Выстаўка будзе працаваць да канца верасня 2025 года.

Алесь ХІТРУН
Фота даслана аўтарам

Сінтэз мелодыі і слова

Таленавітым спалучэннем лірычнай мелодыі і пяшчотнай паэзіі раду глядачоў новы цыкл канцэртаў «Стиха и музыки творенье...». Першая праграма цыкла «Белы перазвон» прысвечана рускай паэзіі XIX — пачатку XX стст. у музычным працятанні кампазітараў Беларусі і Расіі.

Адкрылі новы цыкл канцэртаў Дзяржаўны камерны хор Рэспублікі Беларусь (мастацкі кіраўнік і дырыжор — заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Наталля Міхайлава) і акцёр, рэжысёр Беларускага радыё Алег Вінярскі.

Сёння рэпертуар хору вылучаецца разнастайнасцю і багатым нападунем: шэдэўры сусветнай класічнай музыкі (І. С. Бах, А. Вівальдзі, В. А. Моцарт, Л. Бетховен, Ф. Шуберт і інш.), беларуская музыка XVI—XVIII стагоддзяў (Ц. Базілік, Я. Брандт, Рыфматворны псалтыр С. Полацкага, творы ананімных аўтараў), руская духоўная музыка (С. Рахманінаў, П. Часнакоў, Б. Беразоўскі), сучасная беларуская і замежная музыка (М. Ясінскі, А. Літвіноўскі, А. Бандарэнка і інш.).

Аднак класічнымі творамі калектыву не абмяжоўваецца. Хор пашырае свае магчымасці і прадстаўляе публіцы арыгінальныя сачыненні ў жанрах харавога тэатра і мюзікла-прытчы («Плошча Якуба Коласа», «Апокрыф», «Пачакай, Сонца!», «Песні пра долю»), міні-оперы Д. Шастаковіча «Антыфармалістычны раёк», музычны спектакль «Цень» па аднайменнай п'есе Я. Шварца.

У рэпертуары хору таксама шырока прадстаўлены апрацоўкі беларускіх народных песень, джазавай і папулярнай музыкі. Яркімі работамі сталі «Негрыянскі спірычуэлс і джаз» сумесна з дырыжорам Айра Сполдынгам (ЗША) і джаз-бэндам «Apple Tea», канцэрт з рок-выканаўцам Валерыем Кіпелавым і інш.

Новы цыкл канцэртаў «Стиха и музыки творенье...» дае магчымасць сягнуць у цудоўны свет камернай вакальнай лірыкі, якая ўжо на працягу некалькіх стагоддзяў застаецца для кампазітараў своеасаблівым дзённікам, дзе з дапамогай музыкі можна адлюстраваць самае патаемнае.

Праграма «Белы перазвон» — не проста канцэрт, а своеасаблівы спектакль,

Вольга Сержанкова.

дзе няма сюжэта, але ёсць цэласнасць і захаваны ўсе законы драматургіі. У ролі паэта выступае акцёр і рэжысёр Беларускага радыё Алег Вінярскі. У яго выкананні прагучалі творы вядомых рускіх класікаў Аляксандра Блока, Сяргея Ясеніна, Міхаіла Лермантава, Мікалая Някрасава, Фёдара Цютчова і іншых. Голасам паэта стаў Дзяржаўны камерны хор Рэспублікі Беларусь, а ролі струн душы ўзялі на сябе выканаўцы Вольга Сержанкова (цымбала) і Варвара Царук (клавесін). Вытанчаныя дэкарацыі стварылі спрыяльную атмасферу для поўнага паглыблення ў чароўны свет музыкі, дзе кожная нота расказвае сваю ўнікальную гісторыю. Асноўная тэма праграмы — раскрыццё глыбокіх чалавечых пачуццяў на фоне прыгожай прыроды, якая дапамагае герою зразумець сябе і сваю існасць.

Адкрыла праграму кампазіцыя «Тамныя думкі» на музыку Сяргея Смірнова і словы Апалона Майкава. Спакойная і пяшчотная мелодыя сфарміравала неабходны эмацыянальны фон. Рытм твора стварае ілюзію размовы паміж музыкай і паэзіяй. Працягвае інтымную, лірычную атмасферу твор «Нам зоркі ціхмяныя ззялі» на словы Аляксея Пляшчэева і музыку Віктара Каліннікава. Амаль усе кампазіцыі Каліннікава вылучаюцца глыбінёй,

спакоем і гармоніяй. Кампазітар імкнецца адлюстраваць прыгажосць навакольнага свету, а паэзія Пляшчэева, напоўненая ціхім сузіраннем прыроды, дапамагае раскрыць самыя тонкія адценні лірычнай мелодыі.

Драматычны настрой надае праграме твор Сяргея Танеева на вершы Якава Палонскага «Паглядзі, якая імгла». Выразны музычны рытм стварае атмасферу напружанасці, дзе кожны элемент развівае асноўную тэму кампазіцыі.

Зусім іншым настроём прасякнута кампазіцыя «Нас вясець ручай» (музыка Аляксандра Грачанинава на словы Мікалая Някрасава). Яркая і радасная мелодыя, яе энергічны тэмп адлюстроўвае цяжне хуткага ручайка. Музыка перадае прыродныя гукі, а тэкст Някрасава — настрой.

Не абмінулі ўвагай выканаўцы і творчасць класіка рускай літаратуры Аляксандра Пушкіна. У выкананні Дзяржаўнага камернага хору прагучалі кампазіцыі на вершы паэта «Рэха» (музыка Аляксея Туранкова), «Калі жыццё цябе падмане» (музыка Аляксандра Аляб'ева).

Кульмінацыяй праграмы стаў менуэт з «Сюіты ў старадаўнім стылі» Альфрэда Шнітке. Тон кампазіцыі задалі Вольга Сержанкова і Варвара Царук.

Тут напоўніцу праявіўся акцёрскі і драматургічны талент Дзяржаўнага камернага хору Рэспублікі Беларусь.

Праграма «Белы перазвон» — не проста канцэрт, а своеасаблівы спектакль, дзе няма сюжэта, але ёсць цэласнасць і захаваны ўсе законы драматургіі. У ролі паэта выступае акцёр і рэжысёр Беларускага радыё Алег Вінярскі. У яго выкананні прагучалі творы вядомых рускіх класікаў Аляксандра Блока, Сяргея Ясеніна, Міхаіла Лермантава, Мікалая Някрасава, Фёдара Цютчова і іншых. Голасам паэта стаў Дзяржаўны камерны хор Рэспублікі Беларусь, а ролі струн душы ўзялі на сябе выканаўцы Вольга Сержанкова (цымбала) і Варвара Царук (клавесін).

Спадзяёмся, што цыкл «Стиха и музыки творенье...» яшчэ доўга будзе радаваць слухачоў чароўным сінтэзам музыкі і паэзіі.

Лізавета КРУПІЯНЬКОВА,
фота аўтара

Падчас канцэрта.

Гісторыя аднаго гімна

З Леаніам Барысавічам Шурманам, кампазітарам і выканаўцам уласных песень, мы не былі блізкімі сябрамі-таварышамі. Я нават не памятаю, калі і дзе пазнаёміліся і калі прапанаваў яму некалькі сваіх паэтычных тэкстаў: маўляў, паглядзіце, можа, нешта і пакладзецца на музыку.

Блізка ж мы сышліся, калі Міністэрствам лясной гаспадаркі быў аб'яўлены конкурс на напісанне гімна лесаводаў. Я авантурна паказаў Леаніду Барысавічу свой верш, напісаны яшчэ падчас майго рэдактарства ў «Беларускай лясной газеце», ён пакаў яго на гімнічную музыку, Аляксандр Сабалеўскі запісаў — і наш гімн аказаўся найлепшым. Для мяне гэтая перамога стала нечаканай, для Леаніда Барысавіча, можна сказаць, заканамернай, бо ён заўсёды працаваў па максімуме: калі за што браўся, то рабіў сур'езна.

Нарадзіўся Леанід Шурман 30 сакавіка 1950 года ў г. Бірабіджан Хабараўскага краю. Закончыў музычнае вучылішча, кансерваторыю па класе баяна. У Мінску працаваў у Белдзяржфілармоніі. З заслужанай артысткай Беларусі Вольгай Шутавай і іншымі эстраднымі выканаўцамі гастраліраваў у многіх гарадах Савецкага Саюза, з канцэртамі наведаў дваццаць восем замежных краін, у тым ліку Германію, Францыю, Італію, Афганістан, стаў членам Саюза кампазітараў і Саюза музычных дзеячаў, удастоены звання «Заслужаны артыст Беларусі», узнагароджаны медалём «За працоўныя заслугі» і медалём Мінкульта «За вялікі ўклад у развіццё культуры Беларусі».

У перапынках жа паміж гастролімі, а то і падчас іх пісаў музыку на вершы беларускіх паэтаў. Песні Леаніда Шурмана выконваюць дзяржаўны акадэмічны народны хор імя Цітовіча, ансамблі «Свята» і «Церніца», Юлія Шыкавец, Ігар Задарожны, Кірыл

Старасценка і многія іншыя майстры беларускай эстрады. Прыемна, што некалькі песень кампазітар напісаў і на мае вершы.

Бадай, большасць тэлеглядачоў ведаюць фільм Ігара Дабралюбава «Белыя Росы». Аднак, мабыць, ніхто і не здагадаецца, што ігру на гармоніку акцёра Карачанцава за кадрам віртуозна агучвае на баяне Леанід Шурман.

Развітваючыся тры гады назад з Леанідам Барысавічам, я прачытаў каля яго труны верш, які заканчваўся наступнай страфой:

*Цябе ад нас Бог забірае,
І нам нічым не памагчы.
А музыка не памірае,
А музыка твая гучыць!*

Спадзяюся, што музыка кампазітара, яго песні будуць гучаць яшчэ доўга. Як і напісаны намі гімн лесаводаў Беларусі.

Анатоль ЗЭКАЎ

У подзвігу няма нацыянальнасці

У гісторыі роднага краю не толькі даты і падзеі, але яшчэ прозвішчы і імёны герояў з рэальнымі лёсамі і характарамі. Асабліваю цікавасць у сучаснікаў выклікае асоба ганаровага грамадзяніна Беразіно Міхаіла Хонінава.

Асоба неардынарная, і факт прысваення звання неардынарны. Калмык па нацыянальнасці нарадзіўся за тысячу кіламетраў ад Беларусі, аднак яго імя належыць дзвюм рэспублікам і складае іх гонар. Жыццёвая геаграфія Хонінава: Калмыкія — Смаленшчына — Беларусь — Сібір. На радзіме яго звалі Міхаіл Хонінаў, на Смаленшчыне — Мішка Калмык, у Беларусі — Міша Чорны.

Яшчэ пры жыцці яму прысвечалі вершы, паэмы, дакументальныя і мастацкія аповесці. У адной асобе зліліся паняцці «воін» і «стваральнік»: герой вайны, лейтэнант-франтавік і партызан-ардэнаносец, ганаровы хлебароб Беларусі, народны герой і паэт Калмыкіі, член Саюза пісьменнікаў СССР...

Нарадзіўся Міхаіл у шматдзетнай сям’і батрака. Цяжкае галоднае дзяцінства на кожным кроку правярала на трываласць. Стэп дыктаваў рытмы жыцця людзей: качавая лямцавая кібітка, кумыс у бурдзюку, піяла з калмыцкім чаем, прыпраўленым соллю, замест нянькі — вярочка, якой матуля прывязвала сына, каб з ім не здарылася бяда, пакуль яна занята справамі. Калі хлопчыку было ўсяго два месяцы, у час пераезду змораная працай і сонцам матуля ўпусціла немаўлятка з рук. Паўз яго прайшоў увесь караван вярблюдаў, і ніводны не наступіў. З шасці гадоў пасвіў з бацькам атары ў кулакоў, працаваў пагоншчыкам быкоў. Калі яму было 16, памерла маці, праз тры гады — бацька. Але юнак не зламаўся. Ён добра вучыўся, добра валодаў рускай мовай, удзельнічаў у школьнай самадзейнасці. У 13 гадоў напісаў свой першы верш «Табуншчык». Прыпісаўшы сабе два гады, адправіўся ў Астраханскі тэхнікум мастацтваў разам са старэйшым братам. Калі ў 1936 годзе ў Элісце стварылі першы калмыцкі тэатр,

Міхаіл Хонінаў. Мінск, 1978 г.

братоў Хонінавых запрасілі ў калектыў. Міхаілу падабалася прафесія акцёра. За чатыры гады — 30 роляў. Адначасова працаваў дыктарам рэспубліканскага радыё.

У 1939 годзе яго прызвалі ў Чырвоную Армію. Служыў у Забайкальскай ваеннай акрузе, атрымаў званне малодшага лейтэнанта. Вайна для яго пачалася ў ліпені 1941-га пад горадам Дзямідавам, што на Смаленшчыне, быў паранены. Яго падабравлі жанчыны з вёскі. Але туды часта наведваліся акупанты, таму параненаму байцу давялося сысці. Далей лёс закінуў яго ў беларускія пушчы. Абстрэленага нямецкай засадай на беразе ракі Бярэзіны, яго выратавала жыхарка бярэзінскай вёскі Месціна Праскоўя Віліткевіч. Ёй Хонінаў прысвяціў пазней верш «Маці з Бярэзіны», назваўшы яе другой матуляй. Дзякуючы сувязі з мясцовымі падпольшчыкамі лейтэнант Чырвонай Арміі становіцца партызанам, у радах якіх ён правёў 1080 вогненых дзён і начэй 1942—1944 гг. Яго партызанская эпапея разгарнулася спачатку ў ваколіцах бярэзінскіх вёсак, а затым працягнулася ў Клічаўскім, Слаўгарадскім,

Бялыніцкім раёнах Магілёўшчыны і закончылася зноў на Бярэзіншчыне.

Міша Чорны. Пад такім імем яго ведалі і ворагі, і сябры. Яго роту гітлераўцы называлі «дзікай дывізіяй», за галаву партызана абяцалі 10 тыс. акупацыйных марак. Байцы разграмілі варожы гарнізон у Колбчы і ўзялі там партызанскі сцяг. Узялі пад кантроль дарогу Мінск — Доўск. Сямнаццаць сутак трымаліся ў вогненным коле Хачынскага лесу, адбіваючы па 10 атак у дзень, а потым раптам зніклі ў лясным гушчары. За дзве здзейшаныя дыверсійныя аперацыі на станцыі Тоўшчыца камандзір уручыў знаходліваму падрыўніку і разведчыку імяны пісталет ТТ — нечуваную для партызана ўзнагароду. Хутка на грудзях Мішы Чорнага закрасаваліся медаль «Партызану Вялікай Айчыннай вайны» і ордэн Чырвонага Сцяга. 3 ліпеня 1944 года М. Хонінаў прымаў удзел у баях за Беларусь, прайшоў ад Бярэзіны да Нёмана. Мог дайсці да Берліна, атрымаць зорку Героя Савецкага Саюза (двойчы прадстаўляўся да звання), аднак загадам Сталіна калмыцкі народ быў прызнаны «зраднікам»: усіх пад канвоем (і франтавікоў, і мірнае насельніцтва) адправілі на вечную ссылку ў Сібір. Трынаццаць гадоў ссыльны герой знаходзіўся між жорнаў рэпрэсій. У Алтайскім і Краснаярскім краях працаваў праабам, лесарубам, сталаром, інжынерам-будаўніком, а па начах бачыў у снах стэп з вольным арлом у небе і серабрыстым кавалём. Ссылка закончалася ў 1957 годзе, калі няскоранаму народу было вернута права на свабоду. У 1960—1970-я гады Хонінаў здзейсніў паездкі па месцах баювай славы ў Беларусі. У 1975-м наведаў мемарыяльны комплекс Хатынь, затым цэлы тыдзень знаходзіўся ў Беразіно. На ўрачыстай вечарыне ў РДК атрымаў пасведчанне № 1 «Ганаровы грамадзянін Беразіно».

Перажытае на вайне прасілася ў кнігі, да таго ж ён ужо меў спецыяльную адукацыю — скончыў Літаратурны інстытут імя М. Горкага ў Маскве. Толькі праз 30 гадоў пасля вайны з’явіліся раманы «Пам’ятаеш, зямля смаленская» (дзе галоўны герой — Мутул Хоніеў), дакументальная аповесць «Міша Чорны —

гэта я!», паэма «Званы Хатыні». Хонінаў — аўтар 50 кніг прозы і паэзіі, дзве выданыя на англійскай мове. Ён першы з калмыцкіх пісьменнікаў стаў перакладаць вершы Купалы, Коласа, Броўкі (лічыў яго сваім хросным бацькам у паэзіі), Танка, Куляшова (пакланіўся яго партрэту ў майстэрні З. Азгура). Любімы ансамбль — «Песняры» і песня І. Лучанка «Белоруссия». Сямейная рэлігія — выразаныя беларускімі майстрамі з дрэва шахматы, дзе ўсе фігуркі ў нацыянальных касцюмах. Старэйшая дачка Рыма атрымала ў спадчыну ад бацькі літаратурныя гены: паэтэса, празаік, перакладчык, доктар філагічных навук, вядучы навуковы супрацоўнік, загадчык аддзела фальклору і літаратуры Калмыцкага навуковага цэнтру Расійскай акадэміі навук, член Саюзаў пісьменнікаў Расіі, Беларусі, прысвяціла бацьку зборнікі «Другога лесу не трэба», «М. Хонінаў: 100 гадоў і адно жыццё».

У добрай аповесці заўсёды ёсць дастойны эпілог. Імя Хонінава жыве ў назвах вуліц Беразіно, Клічава, Элісты, у родным сяле яму ўстаноўлены помнік на народным сродкі. Беларуская вёска Пагарэлае на Магілёўшчыне, якую партызаны ўратавалі ад фашыстаў, носіць назву Хонінава. Штогод у Элісце праходзяць конкурсы сярод школьнікаў на найлепшае чытанне вершаў паэта. У Беразіно на будынку № 29 па вуліцы Хонінава ўстаноўлена мемарыяльная дошка. Як заповіт нашчадкаў — яго верш «Стану красным я туюльпаном» (перакладзены на восем моў):

*Когда уйду, закончив жизни срок,
Вы, люди, знайте: я не одинок.
Я не в земле останусь почивать —
Весной тюльпаном к солнцу
мне вставать...*

Да 50-годдзя прысваення звання Ганаровага грамадзяніна горада Беразіно і 106-годдзя з дня нараджэння М. Хонінава супрацоўнікі Бярэзінскай раённай бібліятэкі прадставілі навучэнскай моладзі райцэнтру трыбуны гонару «Імя ў гісторыі раёна» і патрыятычныя гадзіны «У подзвігу няма нацыянальнасці».

Тамара КРУТАЛЕВІЧ

І не толькі зброяй

Жыццё паэта, журналіста, рэдактара Аляксея Пысіна непарыўна звязана з Магілёўшчынай. Тут ён нарадзіўся, працаваў, пісаў. Вайна пачалася, калі яму было ўсяго 21 год. Удзельнічаў у баях на Заходнім, Калінінскім, Ленінградскім, 1-м і 2-м Прыбалтыйскіх франтах, быў двойчы паранены, меў баявыя ўзнагароды, у тым ліку медаль «За адвагу». Але пісаць ваенныя вершы пачаў ужо ў мірны час. Як ён казаў пра сябе: «На фронце ў мяне была адна зброя — руская трохлінейная вінтоўка...»

Прасякнуцца духам ваеннай паэзіі дапамагла музычна-літаратурная кампазіцыя, падрыхтаваная Магілёўскай абласной бібліятэкай імя У. Леніна, у якую ўвайшлі творы не толькі Аляксея Пысіна. Сёлета чытанні былі прысвечаны тэме «Яны дайшлі да Берліна». Удзельнікі ўспаміналі лёсы і творчасць літаратараў Магілёўшчыны Пятра Прыходзькі, Васіля Карпечанкі, Уладзіміра Савіцкага і іншых. Навучэнцы Магілёўскага сацыяльна-гуманітарнага каледжа чыталі са сцэны іх вершы.

«Пысінскія чытанні» — гэта даніна павагі нашаму слаўтаму земляку, які неаднаразова бываў у нас, сустракаўся з чытачамі, — адзначыла дырэктар Магілёўскай абласной бібліятэкі Ілона Сарокіна. — Але, улічваючы, што сёлета мы адзначаем 80-годдзе Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, расказваем не толькі пра Аляксея Пысіна, але і пра іншых ураджэнцаў Магілёўшчыны — пісьменнікаў, якія ваявалі і зброяй, і пяром. Наша мэта — расказаць маладым, што менавіта савецкі салдат вызваліў Еўропу і заваяваў Перамогу.

Сярод ганаровых гасцей — дачка Аляксея Пысіна — Любоў Лукашкова, яго ўнукі і праўнукі. Праўнук Ілья — вучань другога класа — прысвяціў сваю першую даследчую работу знакамітаму дзеду. Ён, лічы, рос

на яго творах. Нават знешне на яго падобны. У дзяцінстве Ілья засынаў пад паэму «Кавалёк», якую яму чытала бабуля. Гэта і цяпер яго любімы твор.

Прадстаўнікі Краснапольшчыны расказалі, як беражліва захоўваецца ў іх памяць пра слаўтага земляка. Рэгіянальнае свята паэзіі і прозы «Вянок Аляксею Пысіну» дае пуцёчку ў літаратурны шлях аматарам прозы і паэзіі.

Сёлета, на жаль, сярод прысутных не было блізкага сябра Аляксея Пысіна — Віктара Арцём’ева. Летась восенню ён пайшоў з жыцця. Віктар Іванавіч быў біяграфам паэта, прысвяціў яму шмат сваіх успамінаў. Падчас «Пысінскіх чытанняў» была прэзентавана апошняя кніга Віктара Арцём’ева «Як на споведзі ў храме». Яе рэдактарам і складальнікам стала вядучы бібліятэкар Магілёўскай абласной бібліятэкі Галіна Дзятлава.

— Гэта наша апошняя работа з Віктарам Іванавічам, — удакладніла яна. — Ён убачыў толькі сігнальны экзэмпляр. Кніга з’яўляецца своеасаблівай творчай справаздачай аўтара. Гэта падарунак яго блізкім, сябрам і бібліятэкам, з якімі ён цесна супрацоўнічаў.

Ішла размова і пра развіццё сучаснай літаратуры, супрацоўніцтва літаратараў з бібліятэкамі.

Члены Магілёўскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі актыўна сустракаюцца з чытацкай аўдыторыяй, рэалізуюць праекты, праводзяць літаратурныя марафоны. У Год якасці і 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў працягваецца рэалізацыя маладзёжнага патрыятычнага праекта «Песня роднай зямлі», створанага разам з Магілёўскім дзяржаўным каледжам мастацтваў пры падтрымцы Магілёўскага абласнога аддзялення Беларускага фонду міру і Магілёўскага аблвыканкама. Пісьменнікі ўдзельнічаюць у школьных уроках мужнасці і літаратурных чытаннях.

Традыцыйна праводзіцца літаратурны конкурс «І кружыцца планета Куляшова». Літаральна напярэдадні «Пысінскіх чытанняў» былі падведзены вынікі конкурсу «Гэта трэба — не мёртвым, гэта трэба — жывым». У чатырох узроставых катэгорыях вызначылася аж 62 пераможцы.

— Гэта выдатна, — не хавае эмоцый старшыня Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Алесь Казека. — Больш паловы з іх — моладзь. Дзевяць пераможцаў ва ўзросце 14—17 гадоў.

Кіраўнік абласной пісьменніцкай арганізацыі лічыць, што «Пысінскія чытанні» — гэта не толькі Аляксея Пысіна і пісьменнік-франтавік. Гэта яшчэ і своеасаблівае падвядзенне вынікаў супрацоўніцтва з бібліятэкамі.

Нэлі ЗІГУЛЯ,
фота аўтара

Мары, сплеченыя з традыцыяй

Мастацкая галерэя «Універсітэт культуры» запрашае на выставачны праект «Зямныя мары», дзе прадстаўлены работы беларускіх майстроў саломалляцтва і выцінанкі. Творцы паспрабавалі адлюстраваць унутраную глыбіню і жыццёвыя інтарэсы простых людзей праз таямнічы і прывабны свет мар.

Беларускае саломалляцтва і выцінанка ўнесены ў спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА і з'яўляюцца гонарам і адметнай асаблівасцю нашай нацыянальнай культуры. Беларускія творы з саломкі не маюць аналагаў у свеце і з'яўляюцца адной з адметных форм выяўлення духоўных каштоўнасцей і мастацкіх традыцый беларусаў. Многія людзі, асабліва моладзь, лічаць гэтае мастацтва састарэлым і неактуальным. Аднак мастакі народных рамёстваў Мінска сваім прыкладам паказваюць, як можна інтэграваць нацыянальную спадчыну ў сучаснае жыццё.

Праз перапляценыя тонкія саломіны, праз ажурныя вобразы выцінанак творцы раскажваюць пра мінулае і будучыню, пра абрады і вераванні нашых продкаў, прыродныя і жыццёвыя цыклы, пра любоў да блізкіх і шанаванне продкаў. Пачынаецца экспазіцыя з мастацтва выцінанкі, асноўнай тэмай якой стала цесная сувязь чалавека і прыроды, што ўзнікла вельмі даўно і цяпер працягвае ўплываць на нашу рэальнасць. Работы Вольгі Налівайка, Вікторыі Бародзіч і Валянціны Пазняковай адсылаюць да традыцыйнага мастацтва нашых продкаў. Тут можна ўбачыць дыяменты беларускай народнай творчасці — слуккія паясы, ручнікі, дрэва продкаў, а таксама старажытныя таямнічыя рытуалы, якія перадаваліся з пакалення ў пакаленне.

Сучасная выцінанка адлюстроўвае падзеі і модныя тэндэнцыі апошніх дзён. Майстры Ніна Сакалова-Кубай, Вікторыя Бародзіч і іншыя прадставілі работы, якія добра падыходзяць пад любы інтэр'ер гарадской кватэры. Сюжэты самыя розныя: ад нацюрморту, анімалістыкі і міфалогіі да славетных мясцін Беларусі, абстрактных форм і сцэн паўсудзёнага жыцця.

Мастацтва саломалляцтва таксама займае не апошняе месца на выстаўцы. Марыя Бялова прадстаўляе

Фрагмент экспазіцыі.

творы, выкананыя ў традыцыйнай тэхніцы. Перад гледачамі паўстаюць беларуская батлейка з класічным сюжэтам Нараджэння Хрыстова, героі народных казак — конік залатагрывы, мядзведзь касалапы,

козлік і інш. Валянціна Пазнякова, Галіна Удава, Валянціна Курылёнак, Алена Талыронак, Аляксандра Кухціна і Жанэта Розум працуюць над інтэр'ернымі кампазіцыямі і элементамі гардэробу. Разнастайныя кветкі, вазы, шкатулкі для ўпрыгажэнняў, посуд, дэкаратыўныя падвескі, статуэткі, сумкі, капелюшы і вясельныя галаўныя ўборы — спроба майстроў інтэграваць спадчыну продкаў у сучасны інфармацыйны свет.

Асноўная задача выстаўкі — паказаць наведвальнікам, што традыцыі мінулага сёння могуць набыць новае прытаненне, захоўваючы аўтэнтнасць і гарманічна ўплываючы на сучасную культуру, робячыся крыніцай натхнення для творчасці і іншых форм самавыяўлення.

Праект арганізаваны Упраўленнем культуры Мінгарвыканкама, ДУ «Мінсканцэрт» у супрацоўніцтве з Беларускай асацыяцыяй народнай творчасці, пры падтрымцы кафедры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў.

Выстаўка працуе да 5 красавіка.

Лізавета КРУПІЯНЬКОВА,
фота аўтара

«Ураджайнае лета — з любімай газетай!»

Калі вы падпісаліся на газету «Звязда» ці на газету «Літаратура і мастацтва» на II квартал або на I паўгоддзе 2025 года — запаўняйце картку ўдзельніка, выразаўшы яе і дасылаўце да 24 красавіка 2025 года ў рэдакцыю на адрас: 220013, г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.

Сярод падпісчыкаў будуць разыграны два парнікі «Востраў камфорту» «Бабулін парнічок» і суперпрыз — цяпліца Green Apple GA-House-3x-frame 60063899. Вынікі будуць апублікаваны ў газеце да 2 мая 2025 года.

Прызны можна будзе атрымаць да 30 чэрвеня 2025 года пры падачы квітанцыі аб падпісцы на «Звязду» або «Літаратуру і мастацтва» на II квартал ці на I паўгоддзе 2025 года. Пасля 30 чэрвеня 2025 года выдача прызоў спыняецца і прэтэнзіі ад падпісчыкаў не прымаюцца. Умовы рэкламнай гульні чытайце ў № 42 «Звязды» ад 1 сакавіка 2025 года.

Тэлефоны для даведак: (017) 271-12-94, 311-17-40.

Картка ўдзельніка — падпісчыка «Звязды» або «ЛіМ» на II квартал або на I паўгоддзе 2025 года

Прозвішча, імя, імя па бацьку _____

Падпіска аформлена і аплачана ў _____

на II квартал або на I паўгоддзе 2025 года

Жатні адрас і тэлефон _____ (аддзяленне сувязі)

(абавязкова)

(індэкс)

Удачы ў розыгрышы!

Уладзіміру Ліхадзедаву — 60!

Шасцідзясяцігадовы юбілей адзначае вядомы даследчык-краязнаўца, філакартыст і калекцыянер Уладзімір Ліхадзедаў.

Ён аўтар шматлікіх краязнаўчых праектаў і кніг-альбомаў, такіх як «Ад Полацка да Віцебска», «Блакада», «Місія міласэрнасці», «Полацк. Першая сталіца», «Полацк. Крыніца ведаў і асветы прамень», выданняў, прысвечаных Слоніму, Навагрудку, іншым куточкам Беларусі. Выданні юбіляра прэзентаваліся ў штаб-кватэры ААН.

Унікальная калекцыя фотаздымкаў і паштовак, якую Уладзімір Аляксеевіч збірае ўжо некалькі дзесяцігоддзяў, дапамагае аматарам і даследчыкам айчынай гісторыі ачувацца ў атмасферу мінулага. Уладзімір Ліхадзедаў — рэканструктар тэхналогіі старажытнага кнігадруку. Ён з дапамогай іншых аматараў гісторыі аднавіў друкарскі станок і абсталяванне для вырабу «чэрпанай» паперы, выкарыстаўшы пры гэтым чарцяжы сярэднявечча. На гэтым абсталяванні і па тэхналогіі XVI стагоддзя была ўзноўлена адна з кніг Францыска Скарыны.

Уладзімір Ліхадзедаў з'яўляецца лаўрэатам прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне», прэміі Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі ў галіне літаратуры і мастацтва, адзначаны дзяржаўнымі ўзнагародамі.

Саюз пісьменнікаў Беларусі шчыра віншуе Уладзіміра Аляксеевіча Ліхадзедава з юбілеем. Жадаем моцнага здароўя, жыццёвага аптымізму, бадзёрага творчага настрою і натхнення на стварэнне новых цікавых праектаў!

Прэзідыум Саюза пісьменнікаў Беларусі

зваротная сувязь

Шляхамі класікаў

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкай і пазнавальнай перадачы.

Пра жыццёвы і творчы шлях Францішка Багушэвіча пойдзе размова ў чарговым выпуску аўтарскай праграмы Навума Гальпяровіча «Нам засталася спадчына». У праграме «Прачулым радком» у выхадняй — вершы Францішка Багушэвіча.

У «Літаратурнай анталогіі» па буднях — старонкі рамана Маргарэт Мітчэл «Знесеныя ветрам». У «Радзібібліятэцы» — твор Эрыха Марыі Рэмарка «Трымфальная арка».

Па суботах выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі», дзе гучаць аповяданні беларускіх і замежных аўтараў.

Юным прыхільнікам мастацкага вяшчання прапануецца з панядзелка да пятніцы ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» чытанне кнігі Раісы Баравіковай «Свята ў хату». Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для маленькіх.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛіМ».

Шаноўныя чытачы! Звяртаем вашу ўвагу, што ў мінулым нумары газеты «Літаратура і мастацтва» (№ 11, 21.03.2025) у АБ'ЯВЛЕННІ КОНКУРСУ НА ЗАМЯШЧЭННЕ ПАСАД ПРАФЕСАРСКА-ВЫКЛАДЧЫЦКАГА СКЛАДУ ЎСТАНОВЫ АДУКАЦЫІ «БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАЎНАЯ АКАДЭМІЯ МУЗЫКІ» была змешчана недакладная інфармацыя. Актуальныя звесткі можна знайсці ў газеце «Звязда» (№ 57, 22.03.2025, стар. 14).

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

31 сакавіка — на творчую сустрэчу з Уладзімірам Мазго ў гімназіі № 7 (вул. Антонаўская, 20). Пачатак у 11.00.

1 красавіка — на Дзень гумару ў літаратурную гасцёўню «Аўтограф» (вул. Карбышава, 42) з удзелам Міколы Чарняўскага, Яўгена Хвалея, Алеся Камароўскага, Васіля Шыркі і Іны Фраловай. Пачатак у 18.00.

2 красавіка — у літаратурна-мемарыяльнаму музей Якуба Коласа на тэлемаст «Мінск — Астрахань», прысвечаны Дню адналення народаў Беларусі і Расіі. Пачатак у 11.00.

2 красавіка — у СШ № 10 (зав. Бранявы, 15) на творчую сустрэчу з Тамарай Бунта з нагоды Міжнароднага дня дзіцячай кнігі. Пачатак у 12.30.

2 красавіка — у Мемарыяльную залу Дома літаратара (вул. Фрунзэ, 5 — 226) на ўрачыстае падвядзенне вынікаў літаратурнага конкурсу «Славянскі калейдаскоп», прысвечанага 80-годдзю Вялікай Перамогі. Пачатак у 14.30.

3 красавіка — у публічную бібліятэку № 7 (вул. Пляханавы, 97/4) на творчы вечар Віктара Шніпа. Пачатак у 16.00.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:

Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Вольга Дадзіёмава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захаравы, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзелы крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Вольга Аляксандраўна АНУФРЫЕВА
Нумар падпісаны ў друку
27.03.2025 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 741

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва "Беларускі Дом друку"»
ЛП № 3820000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 528
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукпісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацый.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

